

Diversiteit in onderwijs

Hoe kerken met onderwijsvormen
beter kunnen aansluiten bij de
behoeften van hun leden

B.J. van Slooten
Bacheloronderzoek
Augustus 2022

B. J. van Slooten

Studentnummer: 140606

Opleiding: HBO Theologie

Hogeschool: Christelijke Hogeschool Ede

Begeleider: Dirk van Schepen MA

Beoordelaar: drs. Cees Stavleu

Voorwoord

In het kader van mijn afstuderen aan de theologieopleiding van de Christelijke Hogeschool Ede heb ik met veel plezier aan dit onderzoek gewerkt. Door de combinatie van didactiek, theologie en gemeentewerk is het resultaat een interessante mix geworden van theorie, en praktische toepassingen die goed in een kerkelijke gemeente kunnen worden ingezet. Begrippen als 'behoefte', 'beginsituatie' en 'onderwijsvormen' moesten uitgelegd worden op een manier dat ze recht doen aan de literatuur, maar toch betrokken kunnen worden op wat het betekent om te leren in een geloofsgemeenschap. Regelmatig was dat een uitdagende taak, en veel dank daarbij aan mijn begeleiders vanuit de CHE en de VEZ, die me hebben geholpen om het onderzoek vorm te geven.

Daarnaast wil ik ook graag de gemeenteleden van de VEZ bedanken die besloten om uitgebreid hun meningen, behoeften en ervaringen te delen tijdens de interviews: jullie bijdrage vormt de waardevolle kern van het onderzoek, en is onmisbaar geweest. Ik hoop dat jullie een stukje van jezelf mogen terugzien in de onderzoeksresultaten, en dat ik recht heb gedaan aan alle ideeën die door jullie tot leven zijn gebracht.

Hartelijk dank voor het lezen van het onderzoeksverslag.

Benjamin van Slooten

Zwolle, 8 augustus 2022

Samenvatting

Sinds april 2019 is de Vrije Evangelisatie Zwolle (VEZ) bezig met nieuwe ontwikkelingen in de gemeente op het vlak van het geven van onderwijs. Er is een onderwijsfilosofie geschreven, het cursusaanbod in de leeromgeving (het Leerhuis) wordt vernieuwd, en er wordt een kwaliteitsslag gemaakt in de inhoud waarmee de gemeente haar leden hoopt aan te spreken. Bij dit alles geeft de VEZ aan het belangrijk te vinden om met haar onderwijsaanbod goed aan te sluiten bij de verscheidenheid van haar leden. De gemeente wil daarom ontdekken wat de behoeften van haar leden omtrent geloofsgroei en onderwijsaanbod zijn, zodat ze daar beter op in kan spelen.

Het doel van dit onderzoek is om deze behoeften in kaart te brengen, zodat de VEZ de betrokkenheid van haar leden bij het onderwijsaanbod kan vergroten. In overleg is het onderzoek daarmee specifiek toegespitst op de vorm van het onderwijs, waarmee de volgende onderzoeksvraag is opgesteld: “Wat zijn de behoeften van VEZ gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod vanuit hun beginsituatie als het gaat om leren en groeien in hun geloof, en hoe kan de VEZ daar het beste bij aansluiten?”

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is met literatuuronderzoek bekeken wat verstaan kan worden onder behoeften, vormen van onderwijsaanbod, en de beginsituatie van gemeenteleden. Daarnaast zijn 10 gemeenteleden geïnterviewd via kwalitatief onderzoek, waarbij hun beginsituatie en behoeften in kaart zijn gebracht. Uit de onderzoeksresultaten blijkt daarbij dat gemeenteleden een brede waaier aan behoeften hebben, waar de VEZ met haar onderwijs op kan aansluiten. Denk bijvoorbeeld aan sociale behoeften, waarbij gemeenteleden aangeven dat samen(werkend) leren belangrijk voor ze is, behoeften op het vlak van zingeving, met onderwijs dat praktisch wordt gemaakt in het uitleven van geloof, of behoefte aan zelfontplooiing, waarmee gemeenteleden met talentontwikkeling geholpen worden bij het oppakken van een taak in de gemeente. Hierbij speelt de eigen context van gemeenteleden een belangrijke rol, doordat ze verschillen in leerstijl, of te maken hebben met persoonlijke omstandigheden die hun behoeften beïnvloeden. Op basis hiervan wordt duidelijk dat de behoeften van gemeenteleden een belangrijke rol spelen in hun betrokkenheid bij het onderwijs. Wanneer de VEZ hier goed op aansluit, kan dit een positief effect hebben op de deelname en het enthousiasme van haar leden voor de leeromgeving.

Begrippenlijst

Coderen: een methode van data-analyse waarbij interviews eerst worden getranscribeerd, en daarna aan de hand van codes worden gegroepeerd in thema's. Daardoor kunnen antwoorden van de respondenten makkelijk met elkaar worden vergeleken en ontstaat er samenhang in de onderzoeksresultaten (Verhoeven, 2018).

Didactiek: wetenschap waarbij het geven van onderwijs centraal staat. Gaat over de theorie van overdracht van kennis, inzicht, en overbrengen van vaardigheden, waarbij het handelen van de leraar een belangrijke rol speelt (Encyclo, sd; wij-leren, sd).

Kwalitatief onderzoek: onderzoek waarbij niet statistische gegevens, maar de beleving van de onderzochte personen centraal staan. Kwalitatief onderzoek richt zich daarbij op de ervaringen, achterliggende motieven en argumenten van de respondenten.

Methodologie: verantwoording van de gebruikte onderzoeksmethoden voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Operationalisatie: bij de operationalisatie worden begrippen uit het theoretisch kader uitgewerkt tot 'meetbare instrumenten', die vervolgens in een topiclijst worden verwerkt die gebruikt wordt in het afnemen van de interviews.

Populatie: de onderzoeksgroep waar het onderzoek zich op richt (VEZ gemeenteleden).

Respondenten: een selectie uit de onderzoeksgroep van mensen waarbij de interviews zijn afgenomen.

Selecte steekproef: een niet-willekeurige steekproef uit de populatie, waarin de respondenten worden geselecteerd voor het afnemen van de interviews.

Theoretisch kader/literatuuronderzoek: de theoretische fundering voor het onderzoek (Verhoeven, 2018).

VEZ: Vrije Evangelisatie Zwolle.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
1 Inleiding	8
2 Theoretisch kader/literatuuronderzoek.....	9
2.1 Wat kunnen we verstaan onder behoeften op het vlak van onderwijs?	9
2.2 Wat is het onderwijsaanbod van de VEZ?	17
2.3 Wat zijn praktische vormen waarmee je onderwijsaanbod kunt inrichten in een christelijke geloofsgemeenschap?	18
Instructievormen	18
Interactievormen.....	20
Opdrachtvormen	21
Samenwerkingsvormen	23
Spelvormen.....	24
(Sociale) mediavormen.....	26
2.4 Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?	27
Beginsituatie.....	27
Leerstijlen	28
3 Methodologie	31
3.1 Soort onderzoek	31
3.2 Dataverzamelingsmethoden	31
3.3 Verloop onderzoek	32
3.4 Betrouwbaarheid en validiteit.....	32
4 Resultaten.....	34
4.1 Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?	34
4.2 Wat zijn de behoeften van gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod? ..	37
Fysiologische behoeften: lichamelijk (on)gemak	37
Behoeftte aan veiligheid: duidelijke en toegankelijke onderwijsvormen	38
Sociale behoeften: sociale onderwijsvormen	38
Behoeftte aan erkenning en waardering: onderwijsvormen die goed aansluiten.....	39
Behoeften op cognitief vlak: uitdagend leren en studeren	40
Behoeften op esthetisch vlak: esthetisch uitnodigende onderwijsvormen.....	40
Behoeftte aan zelfontplooiing: persoonlijke ontwikkeling.....	41
Behoeftte aan zingeving en transcendentie: ervaren van je geloof.....	42

5 Conclusie	43
6 Discussie	46
7 Aanbevelingen	47
9 Bibliografie.....	49
Bijlage 1: topiclijst beginsituatie en leerstijlen.....	51
Bijlage 2: topiclijst behoeften gemeenteleden	53
Bijlage 3: voorbeeld codering MAXQDA.....	56
Bijlage 4: voorbeeld software MAXQDA	57

1 Inleiding

Tegenwoordig kan het een uitdaging voor kerkelijke gemeenten zijn om de betrokkenheid van hun leden bij het onderwijsaanbod te vergroten. Hoe kunnen gemeenteleden gemotiveerd worden om te willen leren in de kerk? En hoe kan een gemeente haar leden bedienen in hun persoonlijke fase van geloofsgroei? Het bereiken van gemeenteleden met onderwijs, maar ook het creëren van een intrinsieke betrokkenheid bij het leerprogramma is daarbij belangrijk. Daarin speelt ook de achtergrond van gemeenteleden een rol: denk aan een gezinssituatie die leren ingewikkeld maakt, de verschillende levensfasen waar mensen in zitten, en onderlinge verschillen in leerstijl, opleidingsniveau en geloofsbeleving. De Vrije Evangelisatie Zwolle (VEZ) is al enige tijd bezig met het vernieuwen van haar onderwijsaanbod, en vindt het belangrijk om daarbij goed bij haar leden aan te sluiten. Tijdens dit onderzoek wordt daarmee de volgende onderzoeksvraag beantwoord: “Wat zijn de behoeften van VEZ gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod vanuit hun beginsituatie als het gaat om leren en groeien in hun geloof, en hoe kan de VEZ daar het beste bij aansluiten?” De resultaten kunnen door de VEZ en door andere kerkelijke gemeenten gebruikt worden om met het onderwijsaanbod beter bij hun leden aan te sluiten, zodat de betrokkenheid groter wordt.

De Vrije Evangelisatie Zwolle is een regionale gemeente die in 2020 een ledenaantal telde van 5.540 leden, welke verspreid zijn over een grote omgeving uit Zwolle en omstreken (Vrije Evangelisatie Zwolle, 2020). Geloofsgroei is voor de gemeente belangrijk, waarbij ze haar leden wilt helpen bij het leren en groeien dat kenmerkend is in de navolging van Jezus in het christelijk geloof. Daarbij richten ze zich didactisch op meerdere doelgroepen, in het besef dat het belangrijk is om een goede aansluiting te vinden bij de diversiteit die in de gemeente aanwezig is (Vrije Evangelisatie Zwolle, 2019).

Voor dit onderzoek wordt een kwalitatieve onderzoeksmethode gebruikt, aangevuld met literatuuronderzoek, om de hoofdvraag te beantwoorden. Daarbij zijn 10 gemeenteleden geïnterviewd over hun behoeften omtrent de vorm van onderwijsaanbod, en over hoe hun beginsituatie eruit ziet. De data uit de interviews is daarna gecodeerd, en wordt aan de hand van verschillende categorieën in dit verslag besproken. Het beantwoorden van de onderzoeksvraag wordt gedaan aan de hand van een aantal deelvragen, waarbij elke deelvraag de nodige antwoorden geeft om tot een onderzoeksresultaat te komen. Het volgende hoofdstuk bevat eerst het theoretisch kader, waarbij met de eerste deelvraag bekeken wordt wat verstaan kan worden onder behoeften op het vlak van onderwijs, en hoe deze behoeften vertaald kunnen worden naar een dynamische leeromgeving. Hierna wordt met de tweede deelvraag het onderwijsaanbod van de VEZ in kaart gebracht, zodat duidelijk wordt hoe de gemeente op dit moment haar onderwijs al vormgeeft. Ook wordt tijdens dit hoofdstuk met deelvraag 3 en 4 bekeken wat praktische vormen van onderwijsaanbod in een gemeente kunnen zijn, en wat verstaan kan worden onder de beginsituatie van gemeenteleden. Hoofdstuk 3 gaat daarna in op de methodologie van het onderzoek, waarbij de onderzoeksopzet, dataverzamelingsmethoden, het verloop en de betrouwbaarheid besproken worden. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 4 met de laatste twee deelvragen de resultaten van de interviews, waarbij wordt ingegaan op de beginsituatie van gemeenteleden, en hun behoeften op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod. Hoofdstuk 5 en 6 bevatten tot slot de conclusie en discussie, en hoofdstuk 7 de verdere aanbevelingen die aan de gemeente worden gedaan.

2 Theoretisch kader/literatuuronderzoek

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het belangrijk om met een aantal deelvragen¹ eerst een goede theoretische fundering op te bouwen. Hiervoor wordt allereerst gekeken naar wat precies bedoeld wordt met behoeften op het vlak van onderwijs. Als de VEZ wil weten hoe ze met haar onderwijs het beste kan aansluiten bij de behoeften van haar leden, hoe kunnen die behoeften dan in kaart worden gebracht? In de volgende paragraaf wordt ingegaan op wat voor verschillende soorten behoeften er zijn, en hoe die gekoppeld kunnen worden aan het geven van onderwijs. Daarmee wordt de volgende deelvraag beantwoord: ‘Wat kunnen we verstaan onder behoeften op het vlak van onderwijs?’

2.1 Wat kunnen we verstaan onder behoeften op het vlak van onderwijs?

Abraham W. Maslow was een bekende psycholoog uit de 20^e eeuw die een motivatietheorie ontwikkelde waarin behoeften een belangrijke rol spelen. Volgens Maslow zijn er verschillende soorten behoeften die ieder mens op een bepaald moment in zijn leven voelt, en ook wilt vervullen. Deze behoeften bracht hij onder in een hiërarchie, die tegenwoordig ook wel de piramide van Maslow wordt genoemd. Tegenwoordig wordt de theorie van Maslow nog regelmatig ingezet om behoeften van mensen te verklaren, en te bekijken hoe ze daardoor worden gemotiveerd (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019). De hiërarchie kent de volgende behoeften:

1. *Fysiologische behoeften*: de basisbehoeften zoals zuurstof, eten, drinken, kleding en onderdak. Dit zijn de primaire behoeften die mensen nodig hebben om te overleven. “Een kind dat bijvoorbeeld hongerig is of zich druk maakt over het doorbrengen van de nacht, kan zijn aandacht niet richten op leren. (...) Deze fysiologische behoeften vormen dus de basisdrijfveren van menselijk gedrag.” (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019, pp. 339-343).
2. *Behoeftte aan veiligheid*: behoefte naar bescherming, (bestaans)zekerheid en stabiliteit. Denk daarbij aan een stabiele omgeving met structuur, orde, en balans.
3. *Sociale behoeften*: behoefte naar genegenheid en de behoefte om ergens bij te horen. Daarbij horen bijvoorbeeld behoeften om begrepen te worden en te worden aanvaard voor wie je bent. Sociale behoeften werken voor Maslow daarmee twee kanten op: ze gaan niet alleen om het ontvangen van liefde, maar ook om de behoefte aan het geven ervan.
4. *Behoeftte aan erkenning en waardering*: de behoefte aan respect. Daarbij wordt door Maslow een tweedeling gemaakt tussen behoefte aan zelfrespect, en behoefte aan erkenning door anderen. Zelfrespect kan bereikt worden door bijvoorbeeld het ontwikkelen van talenten, bekwaamheid of het kunnen uitoefenen of beheersen van een bepaalde taak. Daardoor groeit het zelfvertrouwen, en wordt ook erkenning en waardering van mensen in de omgeving

¹ Zie de methodologie (H. 3) voor een overzicht van alle deelvragen

ontvangen. Dat stelt mensen vervolgens ook in staat om die waardering weer terug te kunnen geven aan anderen (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).

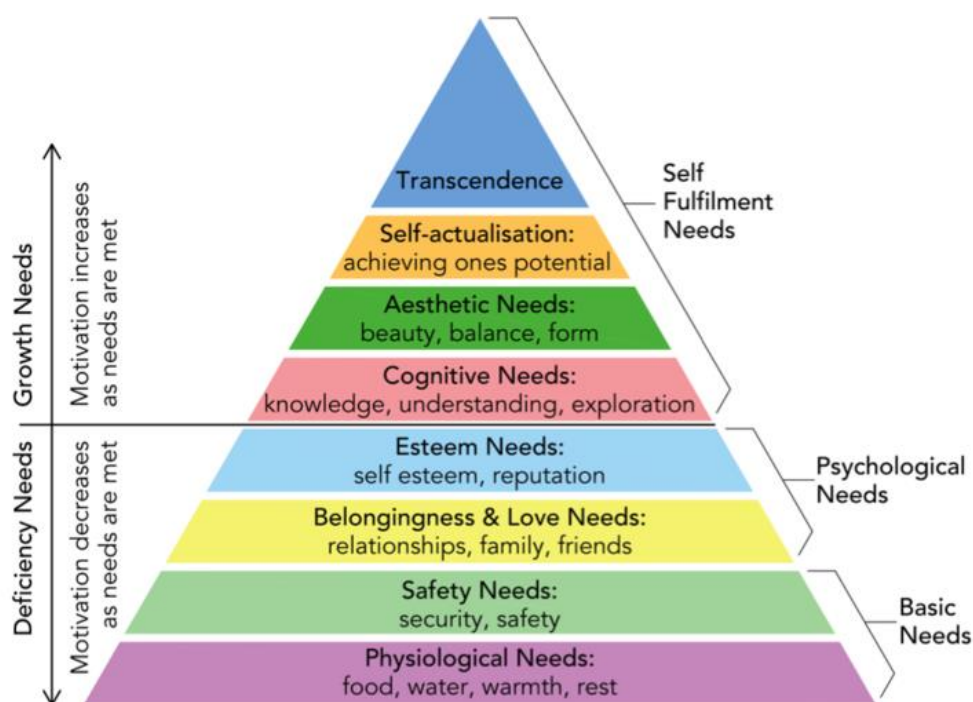
Na de eerste publicatie van zijn behoeftehiërarchie heeft Maslow deze over de loop van de jaren verder uitgebreid en daaraan cognitieve- en esthetische behoeften toegevoegd (Maslow, Motivation and personality, 1970a), en later ook transcendente behoeften (Maslow, Religions, values, and peak experiences, 1970b):

5. *Behoeften op cognitief vlak*: de behoeften naar kennis en inzicht, de nieuwsgierigheid om te willen ontdekken, betekenis aan dingen te kunnen geven, en de behoefte naar voorspelbaarheid.

6. *Behoeften op esthetisch vlak*: het waarderen van- en zoeken naar schoonheid, balans vorm en symmetrie, bijvoorbeeld in de natuur of in creativiteit.

7. *Behoeften aan zelfontplooiing*: de hoogst haalbare behoefte in de oorspronkelijke hiërarchie van Maslow. Hij stelt dat een mens hier pas aan toe komt als aan alle andere voorgaande behoeften is voldaan. Bij deze behoefte draait het om het werken aan jezelf, je ontplooiën in wie je bent, en het ten volle benutten van je potentieel. Maslow definieert daarmee zelfontplooiing als: “de wens om meer en meer te worden wat men is, om alles te worden wat men kan worden.” (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).

8. *Behoeften op het vlak van transcendentie of zingeving*: behoeften waarbij een persoon gemotiveerd wordt door waarden die uitstijgen boven het persoonlijke of menselijke vlak. Denk daarbij aan mystieke of geestelijke ervaringen, religieus geloof en zingeving. Daarnaast gaat het hier juist ook om het omzien naar de behoeften van anderen vanuit compassie en barmhartigheid (McLeod, 2020).

² (Blewitt, 2019)

De hiërarchie van Maslow wordt vandaag de dag nog steeds veel gebruikt voor management- en communicatiedoeleinden. Bedrijven kunnen de hiërarchie bijvoorbeeld inzetten om te bekijken in welke lagen van de piramide de consument bepaalde behoeften heeft, en de communicatie daarop laten aansluiten. Op die manier kunnen ze inspelen op de vraag en concrete behoeften die er bij hun doelgroep liggen (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019). Daarnaast wordt de piramide ook in leersituaties en voor onderwijsdoeleinden ingezet. Als daarmee gekeken wordt naar de toepassing met betrekking tot dit onderzoek wordt duidelijk dat de kracht van Maslows theorie vooral zit in zijn holistische benadering, waarmee hij naar het complete plaatje van o.a. fysieke, emotionele, sociale, en intellectuele vaardigheden van een individu kijkt, en wat voor impact dat heeft op hun leerproces. Daarbij kunnen bijvoorbeeld de cognitieve behoeften van een leerling pas worden vervuld als eerst aan de fysiologische basisbehoeften is voldaan. Een student die honger heeft of moe is, zal volgens Maslow niet graag willen leren. Sociale behoeften kunnen daarnaast vertaald worden naar de noodzaak van gemeenschapszin en een gezonde sociale leeromgeving, zodat leren ingebed wordt in een structuur waar mensen ook in relatie met elkaar aan het groeien zijn. Door verder te kijken naar de behoefte van zelfontplooiing kan een onderwijsinstelling bijvoorbeeld inspelen op persoonlijke ambitie van leerlingen, en daarmee het onderwijs talentgericht vormgeven. Maslow stelt in dit alles dat het vervullen van iedere (soort) behoefte ervoor zorgt dat men vanzelf gemotiveerd wordt om met de volgende laag in de hiërarchie aan de slag te gaan. Holistisch onderwijs houdt op die manier rekening met de context van de leerlingen, en helpt ze om uiteindelijk tot het doel van zelfontplooiing te komen (McLeod, 2020).

Nu vanuit de literatuur duidelijk is geworden wat de piramide van Maslow inhoudt en hoe deze in onderwijssituaties kan worden toegepast, is het belangrijk om hier ook een aantal punten van kritiek bij te plaatsen. Ten eerste bestaan er twijfels bij Maslows gedachte dat eerst de lagere behoeften van de hiërarchie vervuld moeten worden, voordat mensen pas aan de hogere behoeften (en uiteindelijk zelfontplooiing) kunnen toekomen. Er is grootschalig onderzoek gedaan naar de validiteit van de theorie van Maslow door Tay en Diener (2011), die data van meer dan 60.000 participanten uit 123 verschillende landen hebben geanalyseerd. Respondenten moesten daarbij vragen beantwoorden over behoeften die nauw overeenkomen met de verschillende behoeften van Maslows hiërarchie, zoals de basisbehoeften, sociale behoeften, behoefte aan respect, het ontwikkelen van vaardigheden en behoefte aan autonomie. Resultaat van het onderzoek toonde aan dat er inderdaad universele menselijke behoeften bestaan die boven culturele verschillen uitstijgen. Tegelijkertijd werd echter ook duidelijk dat de manier waarop Maslow deze behoeften in zijn hiërarchie heeft geordend, niet juist is. Tay en Diener geven aan dat mensen ook blijdschap en vervulling kunnen vinden zonder dat daarbij de verschillende behoeften in de juiste volgorde moeten worden vervuld. Als voorbeeld halen ze daarbij situaties aan waarbij mensen in derdewereldlanden nog steeds een vorm van welzijn kunnen vinden terwijl door armoede hun basisbehoeften niet goed kunnen worden vervuld. "Thus, humans can derive "happiness" from simultaneously working on a number of needs regardless of the fulfillment of other needs. This might be why people in impoverished nations, with only modest control over whether their basic needs are fulfilled, can nevertheless find a measure of well-being through social relationships and other psychological needs over which they have more control." (Tay & Diener, 2011). Voor dit onderzoek kan hiermee tot de conclusie worden gekomen dat waar Maslows hiërarchie een compleet beeld geeft van de verschillende soorten behoeften die mensen hebben, de volgorde waarin die behoeften worden vervuld niet altijd hetzelfde is. Desalniettemin kan het model alsnog

een waardevolle indicatie geven over hoe verschillende behoeften tot elkaar in verhouding staan, en hoe daar in een organisatie of leeromgeving op ingespeeld kan worden.

Een tweede punt van kritiek op Maslows behoeftehiërarchie komt vanuit de theologie, en heeft te maken met het feit dat Maslow in zijn model uitgaat van een seculier-humanistische insteek. Daarbij is het bereiken van zelfontplooiing vooral afhankelijk van de innerlijke potentie die ieder mens heeft om zichzelf te kunnen verwezenlijken (Atkinson & Field, 1995). Hoewel het model goed kan dienen ter bewustwording van de verschillende vormen van behoeften die mensen hebben blijkt de praktijk van het vervullen van die behoeften vaak weerbarstiger, en lijkt Maslow te weinig rekening te houden met de gebrokenheid van de mens en de wereld. Ook Maslow zelf geeft aan dat slechts weinig mensen werkelijk tot zelfontplooiing komen, en naar zijn schatting bereikt slechts twee procent van de bevolking deze laag van de hiërarchie tijdens hun levensduur. Hiernaast plaatst Maslow de laag van transcendent behoeften helemaal bovenaan de hiërarchie, waarmee het model impliceert dat mensen de transcendent behoeften pas kunnen vervullen als eerst aan alle andere (lagere) behoeften is voldaan. Wanneer de Bijbel als uitgangspunt wordt genomen kan echter precies het tegenovergestelde worden beweerd: iemand is pas in staat om tot zelfverwezenlijking te komen, als eerst de transcendent behoeften worden vervuld. Mensen zijn immers zondig en kunnen alleen door de reddende genade van Jezus Christus tot de bestemming komen die God voor hun heeft.

Vanuit de bovenstaande gedachten kan een belangrijke aanvulling op de behoeftehiërarchie van Maslow gevonden worden in de motivatietheorie van Viktor Frankl. Frankl was een Oostenrijkse psychotherapeut die tijdens de tweede wereldoorlog drie jaar lang moest overleven in de concentratiekampen van Theresienstadt, Auschwitz en Dachau. Op basis van zijn ervaringen ontwikkelde hij een psychotherapie die een duidelijke plaats geeft aan lijden, de kwetsbaarheid van het menselijk bestaan en het feit dat mensen (naast het goede) ook in staat zijn tot het uitermate slechte. Frankl stelt daarmee in zijn motivatietheorie dat het vinden van betekenis in het leven de primaire bron van motivatie is, waardoor mensen tijdens hun bestaan werkelijk tot ontplooiing kunnen komen. Hij spreekt daarmee over “*the will to meaning*”, en bedoelt daarmee “*the striving to find a concrete meaning in personal existence.*” (Frankl, 2004). Het vinden van die betekenis is daarmee uniek verbonden aan waar een persoon zich in zijn leven bevindt, en wat voor diegene op dat moment specifiek zingevend is voor zijn bestaan. Dat kunnen talenten of vaardigheden zijn, het opvoeden van kinderen, werk of beroep, het afmaken van een levenswerk, of simpelweg de liefde tot een ander persoon. Frankl geeft daarbij aan dat deze concrete dagelijkse momenten van betekenis ook overkoepeld kunnen worden door de betekenis van geloof of religie, en de openheid voor het transcendent is daarmee ook een belangrijk aspect van zijn motivatietheorie. Het bereiken van zelfontplooiing is voor Frankl daarom meer dan slechts het vervullen van de behoefte die Maslow ervan maakt, en kan door een mens alleen bereikt worden als hij eerst betekenis in zijn leven vindt. “It denotes the fact that being human always points, and is directed, to something, or someone, other than oneself – be it a meaning to fulfil or another human being to encounter. The more one forgets himself – by giving himself to a cause to serve or another person to love – the more human he is and the more he actualizes himself. What is called self-actualization is not an attainable aim at all, for the simple reason that the more one would strive for it, the more he would miss it. In other words, self-actualization is possible only as a side-effect of self-transcendence.” (Frankl, 2004).

Wanneer de gedachten van Frankl worden vergeleken met die van Maslow, wordt duidelijk dat waar Maslow de behoefte aan transcendentie bovenaan de hiërarchie plaatst, Frankl deze transcendentie tot het *fundament* van de menselijke motivatie maakt. Het waarom achter het willen vervullen van de verschillende soorten behoeften wordt daarmee meer dan slechts een natuurlijke (menselijke) drijfveer waar Maslow over spreekt, maar krijgt bij Frankl een betekenis die rechtstreeks verbonden is aan zingeving. Aan de onderkant van Maslows behoeftehiërarchie kan daarom worden toegevoegd: de fundamentele en primaire behoefte van een mens om betekenis en zingeving te vinden. Frankl plaatst daarmee de seculier-humanistische insteek van Maslow in een realistisch kader, die ook rekening houdt met mensen die lijden en een wereld die gebroken is. Nadat Frankl bevrijd werd uit de concentratiekampen begon hij met het ontwikkelen van zijn logotherapie, die op deze principes gebaseerd is. Door de jaren heen hielp hij daarmee mensen in hun omgaan met lijden en allerlei moeilijkheden, door ze opnieuw te wijzen op zingeving en betekenis (Frankl, 2004).

Aan de hand van de punten van kritiek op Maslow en de aanvullende gedachten van Victor Frankl kunnen hiermee voor het onderzoek twee belangrijke toepassingen worden gemaakt: wanneer gesproken wordt over het vervullen van behoeften is het ten eerste belangrijk om rekening te houden met lijden, gebrokenheid en zonde. Het helpen van vervullen van menselijke behoeften en het komen tot zelfontplooiing krijgt daarmee ook een pastorale dimensie, die de gemeente in staat stelt om onderwijs- en leeraanbod als meer te zien dan slechts de overdracht van kennis. Het tegemoetkomen aan behoeften van gemeenteleden op het vlak van onderwijsaanbod betekent ook dat mensen soms in die behoeften gebroken zijn, en daarbij pastoraal begeleid moeten worden om uiteindelijk tot zelfontplooiing te kunnen komen. Ten tweede kan gesteld worden dat de behoefte aan transcendentie en zingeving niet aan de top van de piramide van Maslow geplaatst moet worden, maar juist aan het fundament hoort te staan. Het aangaan van een relatie met God komt eerst, en vormt de basis van waaruit mensen tot zelfontplooiing kunnen komen.

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag worden de behoeftehiërarchie van Maslow, en de aanvullende gedachten van Viktor Frankl gebruikt om te bekijken wat verstaan kan worden onder behoeften op het vlak van onderwijs. Elk soort behoefte kan daarbij vertaald worden naar een gezonde en goede leeromgeving, en worden ingezet bij de praktische vormgeving van het onderwijs. In de volgende tabel wordt bekeken hoe die vertaalslag gemaakt kan worden. In de eerste kolom worden de verschillende soorten behoeften van Maslow geplaatst, in de tweede kolom wordt vervolgens vanuit de literatuur bekeken hoe die behoeften vertaald kunnen worden naar het onderwijs, en in de derde kolom wordt duidelijk hoe die vertaalslag concreet gemaakt kan worden in de Vrije Evangelisatie Zwolle. Verder worden de kernwoorden en detaillering uit de derde kolom later in het onderzoek gebruikt voor het vormgeven van de topiclijst waarmee de gemeenteleden worden geïnterviewd, zodat er een duidelijk beeld ontstaat van hun behoeften op het vlak van de vormgeving van het onderwijs.

Soorten behoeften	Vertaalslag onderwijs (facetten)	Kernwoorden voor concretisering in het onderwijs (meetbare begrippen)
1. <i>Behoeften op het vlak van transcendentie of zingeving</i>	Leerlingen vinden betekenis in het onderwijs doordat het elementen bevat die rechtstreeks verbonden zijn aan zingeving en transcendentie. Maslow spreekt daarbij over waarden die uitstijgen boven het persoonlijke of menselijke vlak, maar ook het hebben van geestelijke ervaringen, en het kunnen omzien naar anderen (McLeod, 2020).	Kernwoorden: vinden van betekenis Detailering: behoefte aan vormen waarin gebed, geloofsrituelen, vinden van betekenis, het kunnen uitleven van kennis en geloof, geven van getuigenissen, omzien naar elkaar, en het ervaren van de Heilige Geest in voorkomen.
2. <i>Fysiologische behoeften</i>	De leerlingen hebben kunnen eten en drinken, er is frisse lucht aanwezig en de ruimte bevat een aangename temperatuur (Geerts, 2020). Onderwijs wordt op een manier vormgegeven waarbij lichamelijk ongemak voorkomen wordt, en ook rekening wordt gehouden met omgevingskenmerken die het leren kunnen beïnvloeden.	Kernwoorden: lichamelijk (on)gemak Detailering: behoefte aan vormen waarin gemeentelieden zich gezien voelen in persoonlijke (fysiologische) omstandigheden die leren moeilijk maken. Daarnaast vormen waarbij er frisse lucht aanwezig is, een aangename temperatuur, een haalbare (of geen reistijd) mogelijk wordt gemaakt, er comfortabele zitplaatsen zijn, en voldoende pauze gehouden kan worden.
3. <i>Behoefte aan veiligheid</i>	Het onderwijs wordt ingericht met structuur, orde en balans. Leerlingen kennen daarbij de regels, maar weten zich ook verzekerd van een prettige sfeer in de leeromgeving (Geerts, 2020; van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).	Kernwoorden: duidelijke en toegankelijke onderwijsvormen Detailering: behoefte aan vormen die niet te ingewikkeld zijn zodat gemeentelieden ze kunnen begrijpen, vormen die geschikt zijn voor meerdere en soms kwetsbare doelgroepen, vormen die makkelijk te vinden zijn en waar makkelijk aan

		deelgenomen kan worden, vormen waarbij geïnvesteerd wordt in een prettige sfeer.
4. <i>Sociale behoeften</i>	De leerlingen horen in de leeromgeving ergens bij en voelen zich begrepen. Ze kunnen hun problemen kwijt, en worden gestimuleerd om met elkaar samen te werken (Geerts, 2020; van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).	Kernwoorden: sociale onderwijsvormen Detaillering: behoefte aan vormen waarin het leren kennen van andere gemeenteleden een plaats krijgt, er kan worden samengewerkt tijdens het leren, en gemeenteleden de problemen kwijt kunnen waardoor ze minder goed leren.
5. <i>Behoefte aan erkenning en waardering</i>	De leerlingen worden in de leeromgeving erkend in wie zij zijn, doordat leraren goed aansluiten bij hun eigen niveau, leerstijl en talenten (Geerts, 2020).	Kernwoorden: onderwijsvormen die goed aansluiten Detaillering: behoefte aan vormen waarbij gemeenteleden hun talenten mogen ontwikkelen, er goed aangesloten wordt bij hun eigen kennisniveau en geloofsgroei, vormen die aansluiten bij de manier waarop gemeenteleden het beste leren.
6. <i>Behoeften op cognitief vlak</i>	De leerlingen worden geprikkeld doordat er voldoende interessante nieuwe kennis tijdens de lessen aangeboden wordt, en relevante thema's worden behandeld die aansluiten bij de leerbehoeften (Maslow, Motivation and personality, 1970a).	Kernwoorden: uitdagend leren en studeren Detaillering: behoefte aan vormen met nadruk op kennisoverdracht, prikkelend onderwijs, cognitieve uitdaging, relevante en/of maatschappelijke onderwerpen, voldoende diepgang, ruimte voor studie en zelfstudie.
7. <i>Behoeften op esthetisch vlak</i>	De leerlingen worden gemotiveerd door uitnodigende materialen en activiteiten, en een	Kernwoorden: esthetisch uitnodigende onderwijsvormen

	nette, moderne en mooi ingerichte leeromgeving (Wijleren, Begrip Leeromgeving, sd).	Detailtering: behoefte aan vormen die esthetisch aantrekkelijk zijn, uitnodigend en modern, waarbij gebruik wordt gemaakt van uitnodigende materialen, vormen die kwaliteit en sfeer uitstralen.
8. <i>Behoeftte aan zelfontplooiing</i>	De leerlingen komen tot ont-plooiing doordat leraren aansluiten bij hun beginsituatie, talentontwikkeling stimuleren en leerlingen de ruimte geven om persoonlijke interesses te volgen (Geerts, 2020).	Kernwoorden: onderwijsvormen die persoonlijke ontwikkeling mogelijk maken Detailtering: behoefte aan vormen die gemeenteleden motiveren voor groei, ruimte geven voor talentontwikkeling, voorbereiden op oppakken van taken in de gemeente en samenleving, persoonlijke begeleiding mogelijk maken. Vormen die afgestemd kunnen worden op de leeuwensen van individuele leerlingen, waarmee gemeenteleden ten volle kunnen komen tot het benutten van hun potentieel.

Nu er een duidelijk beeld is ontstaan van de verschillende soorten behoeften die gemeenteleden kunnen hebben, is het belangrijk om te bekijken hoe het huidige onderwijsaanbod van de VEZ eruit ziet. In de conclusie van het onderzoek kan dan worden nagegaan in hoeverre de huidige leeromgeving van de VEZ al aansluit bij de behoeften die tijdens de interviews met gemeenteleden naar voren komen. Hierbij wordt in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen *niet-intentioneel* leren en *intentioneel* leren in de gemeente. *Niet-intentioneel* leren gaat over het leren in de gemeente dat spontaan plaatsvindt, zonder dat daarvoor een leerprogramma is opgezet. *Intentioneel* leren vindt daarentegen plaats bij de leerprogramma's (en activiteiten) die daar bewust voor zijn opgezet (de Kock & Verboom, 2012). Omdat dit onderzoek de focus legt op het onderwijsaanbod van de VEZ komen hoofdzakelijk de intentionele leeractiviteiten aan bod, en met name het aanbod dat opgezet is voor de (jong)volwassen gemeenteleden. Omdat het echter waardevol is om een compleet beeld te krijgen van al het onderwijs in de gemeente, wordt in het volgende overzicht ook het kinder- en jongerenwerk meegenomen. Hierbij wordt de deelvraag beantwoord: 'Wat is het onderwijsaanbod van de VEZ?'

2.2 Wat is het onderwijsaanbod van de VEZ?

Kinderwerk

- Onderwijsprogramma t/m groep 2
- Onderwijsprogramma groep 3 t/m 8: KidsVEZtival
- Onderwijsprogramma geloofsopvoeding: Huis van Go(u)d
- Onderwijsprogramma geloofsopvoeding: kletsvellen voor thuis
- VEZ school voor kinderwerkers: leerhuisavonden en eenjarige toerustingsdag
- Gezinsdiensten
- Coachend leren met meeloopmomenten

Jongerenwerk

- Jongerendiensten GLOW
- Allstars (12-18 jr) jongerenavonden
- Allstars clanavonden
- Allstars kamp
- Home Base (18-25jr) centrumavonden (Deeper, Collegetours)
- Home Base kringavonden
- Home Base werkgroep projecten
- Home Base kamp
- Training vrijwilligers: GLOW inspire, Allstars Inspire, Home Base inspire

Missionair

- Alpha cursus
- Alpha senioren cursus

Leerhuis

- (Online) cursusaanbod Bijbelstudie
- Online leeromgeving Leerhuis
- Pastoraal cursusaanbod vanuit gemeentezorg
- Pre-marriage course
- Marriage course
- InVEZteren Leiderschapscursus
- Podcasts
- (Online) college-avonden

Gemeentezorg

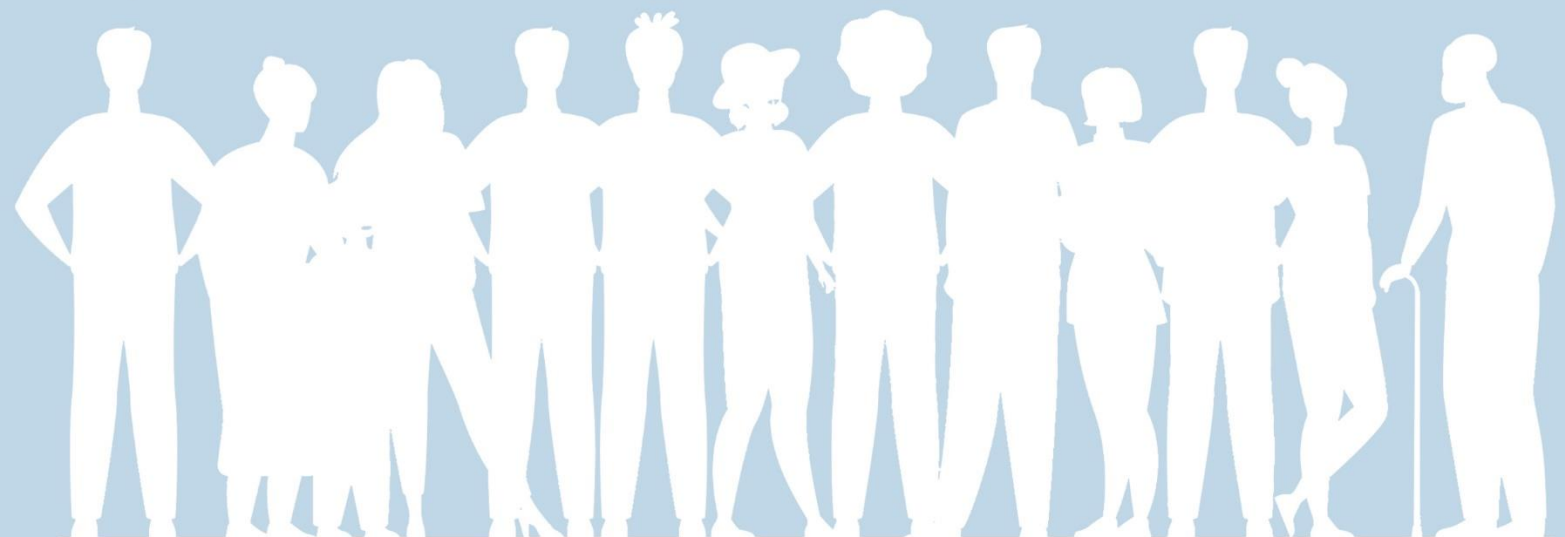
- Zorgteam 'klets koppen' voor kidsVEZtival
- Pastoraal programma: Sleutels tot Herstel
- Pastoraal programma: Leven in Christus
- Thema-avonden
- Kader ochtenden: toerusting voor oudsten, diakenen en kringleiders
- Hersteldiensten

Huiskringen

- Kringavonden VEZ leden
- Online kringmateriaal

Divers

- Seniorenbijeenkomsten
- Preken zondagsdienst

2.3 Wat zijn praktische vormen waarmee je onderwijsaanbod kunt inrichten in een christelijke geloofsgemeenschap?

Nu duidelijk is geworden hoe het onderwijsaanbod van de VEZ eruit ziet, is het ook belangrijk om vanuit de literatuur te bekijken wat onder vormen van onderwijs kan worden verstaan. Tijdens de eerste deelvraag is duidelijk geworden dat mensen verschillende soorten behoeften hebben, waar ook met de vormgeving van het onderwijs rekening mee kan worden gehouden. Jos Winkels en Piet Hoogeveen maken in het Didactisch Werkvormenboek daarbij onderscheid tussen instructievormen, interactievormen, opdrachtvormen, samenwerkingsvormen en spelvormen (Winkels & Hoogeveen, 2018). Per categorie worden in deze paragraaf een aantal praktische vormen op een rij gezet waarmee het onderwijsaanbod in een christelijke geloofsgemeenschap kan worden ingericht. Bij elke vorm wordt vanuit de literatuur bekeken hoe deze in elkaar steekt, en daarna wordt waar nodig (of waardevol) de toepassing naar de gemeente gemaakt. In de literatuur lenen niet alle vormen zich goed voor gemeentewerk, waardoor onder sommige categorieën meer vormen geplaatst worden, en onder anderen minder. Nadat vervolgens de verschillende categorieën zijn behandeld, wordt als laatste nog naar vormen van onderwijs gekeken waarbij leren via (sociale) media centraal staat. Hierbij wordt de deelvraag beantwoord: ‘Wat zijn praktische vormen waarmee je onderwijsaanbod kunt inrichten in een christelijke geloofsgemeenschap?’

Instructievormen

Instructievormen zijn vormen waarbij de lesactiviteit vooral vanuit de docent komt, die voor een groep of klas staat. Daarbij is met name het overbrengen van de juiste leerstof belangrijk, en wordt er minder rekening gehouden met de wensen en behoeften van individuele leerlingen. Deze onderwijsvormen zijn vooral geschikt voor het doorgeven van kennis, en kunnen ook als inleiding gebruikt worden waarna de leerlingen in een meer praktische werkvorm verder aan de slag gaan met de lesstof (Winkels & Hoogeveen, 2018).

1. De doceervorm

Bij deze vorm kan gedacht worden aan een hoorcollege, lezing, of het geven van instructie waarbij er een docent is die aan een groep leerlingen informatie doorgeeft. Daarbij zijn de leerlingen vooral aan het luisteren en kunnen ze (als ze dat zelf willen) aantekeningen maken. Bij deze vorm kan de docent ook gebruik maken van media, een PowerPoint-presentatie, andere visuele hulpmiddelen, of kan een docent een van de leerlingen iets laten uitleggen aan de klas. Een van de voordelen van de doceervorm is dat deze vorm erg geschikt is voor het overdragen van kennis, maar daar ligt ook zijn zwakte. Doordat deze vorm vooral een eenrichtingsverkeer is tussen de docent en studenten, is het vaak niet duidelijk of leerlingen daarbij echt de stof begrijpen en integreren. Daarnaast leent deze vorm zich niet goed voor het aanleren van praktische vaardigheden, omdat hij sterk gericht is op doorgeven van kennis (Winkels & Hoogeveen, 2018).

2. Vertelling

Een vertelling kan gezien worden als een variant op de doceervorm, en helpt leerlingen om zich vooral ook emotioneel in te leven op de lesstof. Deze vorm kan ingezet worden door bijvoorbeeld een voordracht van poëzie, het laten horen van één of meerdere liederen die van waarde zijn voor de lesstof, of het vertellen van een interessant verhaal. Een sterke kant van deze vorm is dat hij er voor zorgt dat leerlingen emotioneel betrokken raken bij de lesstof, en de kennis daardoor beter opnemen. Iedereen houdt van een goed en spannend verhaal, en een goede vertelling zorgt ervoor dat leerlingen genieten van het onderwijs en het geleerde langer onthouden. Daar staat tegenover dat deze vorm niet zo makkelijk op zichzelf staat, maar het beste werkt in combinatie met andere vormen zoals de doceervorm (Winkels & Hooegeveen, 2018).

3. Demonstratie (visuele instructie)

Bij een demonstratie of visuele instructie leren de leerlingen doordat de lesstof duidelijk aan hen wordt voorgedaan, zodat ze zien hoe ze het geleerde in de praktijk kunnen toepassen. Daarbij kunnen hulpmiddelen worden ingezet zoals media, een demonstratiemodel, praktische tools die nodig zijn voor de demonstratie en/of een PowerPoint presentatie. Het voordeel van de demonstratievorm is dat docenten door concrete voorbeelden de lesstof meteen goed kunnen toepassen, zodat leerlingen er ook zelf mee aan de slag kunnen gaan. Daarna blijft er echter wel goede begeleiding nodig zodat ze het geleerde op een juiste manier in de praktijk brengen, en ze de stof goed eigen kunnen maken (Winkels & Hooegeveen, 2018). In de gemeente kan een demonstratie vooral helpen bij het voordoen van praktische geloofsvaardigheden aan de gemeenteleden. Dat kan een geestelijke vaardigheid zijn zoals het praktiseren van gebed of de gaven van de Geest, een meer concrete vaardigheid zoals het leren verwoorden van het geloof naar de ander, of een vaardigheid die gericht is op het uitoefenen van een specifieke taak of bediening in de gemeente.

4. Audioles

Een audioles is van tevoren opgenomen onderwijs, dat op verschillende manieren ingezet kan worden. Denk daarbij aan podcasts, audio-opnames van lezingen en onderwijsavonden, maar ook audiomateriaal dat gebruikt kan worden als aanvulling tijdens de normale doceervorm. Voordelen van audiolessen zijn dat ze breed ingezet kunnen worden, doordat leerlingen deze in hun eigen tijd en op hun eigen plek kunnen luisteren. Een nadeel van deze vorm is echter dat langere audiolessen al snel vermoeiend kunnen zijn voor de luisteraar, vooral als het om droge leerstof gaat (Winkels & Hooegeveen, 2018).

5. Excursie

Een excursie is een uitje die met de leerlingen gedaan kan worden, en waarbij het onderwijs door de activiteiten vooral ook dichtbij voor ze wordt gebracht. Sterke kanten van de excursievorm zijn dat het de leerlingen helpt om de kloof tussen theorie en praktijk te overbruggen, en het ze daarnaast ook dichter bij elkaar brengt. Hier staat wel tegenover dat deze onderwijsvorm vaak veel geld kost en veel voorbereiding vraagt (Winkels & Hooegeveen, 2018). Een praktisch voorbeeld van hoe de excursievorm in de gemeente toegepast kan worden is de

Paasroute die door de VEZ tijdens Pasen 2021 werd georganiseerd, waarbij gemeenteleden een specifieke route door een natuurgebied mochten lopen en in aanraking kwamen met verschillende aspecten van het Paasverhaal. Andere toepassingen in de gemeente kunnen zijn het (elders) bezoeken van een themadag, onderwijsavond of samen op conferentie gaan. Daarnaast organiseren veel externe (christelijke) organisaties groepsevenementen en programma's die door gemeenteleden gevolgd kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan leiderschapsconferenties, een seminar over geloofsopvoeding, een teambuildingdag voor vrijwilligers, of mannen- en vrouwendagen.

Interactievormen

Interactievormen zijn vormen van onderwijs waarbij vooral het gesprek centraal staat. Doordat leerlingen met elkaar praten, overleggen of discussiëren, leren ze om te gaan met situaties waarbij teamwork, samen besluiten nemen en overleg belangrijk zijn. Daarnaast helpen interactievormen leerlingen ook om elkaar beter te leren kennen. Deze vormen vinden daarbij plaats onder begeleiding van een docent die zelf een uitnodigende en luisterende houding heeft, en aan de groep de juiste vragen weet te stellen (Winkels & Hoogeveen, 2018).

1. De paneldiscussie

De paneldiscussie is een onderwijsvorm waarbij een aantal personen vanaf het podium of voor de klas het gesprek met elkaar aangaan over bepaalde vragen of een specifiek onderwerp. Vaak is er een voorzitter aanwezig die de onderwerpen inleidt of de vragen aan de leden van het panel stelt, waarna het publiek met interesse kan meeluisteren over hoe de panelleden daarover met elkaar in gesprek gaan. Gewoonlijk zijn de leden die het panel verzorgen mensen die veel verstand hebben van het gekozen onderwerp, of die juist verschillende standpunten hebben over datgene wat er besproken wordt. Een sterke kant van deze onderwijsvorm is dat het voor toehoorders interessant kan zijn om een inkijk te krijgen in de persoonlijke omgang van leiders en professionals met betrekking tot bepaalde thema's. Daarnaast zorgt de vragen-antwoordvorm ervoor dat er vrij diep op bepaalde onderwerpen ingegaan kan worden (Winkels & Hoogeveen, 2018). Praktische toepassingen van een paneldiscussie in de gemeente kunnen zijn: verschillende pastors die op het podium over bepaalde thema's met elkaar in gesprek gaan, waarna gemeenteleden tijdens de tweede helft van het panel ook vragen aan ze mogen stellen (Gangel, 9. The Panel Discussion, 2005). Denk als voorbeeld daarnaast ook aan de 'Spannende vragen'-colleges die de VEZ in 2020 deed, en die een duidelijke paneldiscussievorm hadden.³

2. Klassengesprek

Tijdens het klassengesprek gaan de leerlingen en de docent met elkaar nadenken en praten over een specifiek onderwerp, met als doel te komen tot een oplossing van een probleem of een bepaalde interpretatie van een tekst (Winkels & Hoogeveen, 2018). In de gemeente kan het klassengesprek bijvoorbeeld gebruikt worden voor het samen uitdiepen van een specifieke Bijbeltekst, of het bespreken van een probleem waar christenen tegenaan kunnen lopen

³ Er zijn meerdere varianten op de paneldiscussie mogelijk, zie het artikel van Kenneth O. Gangel op <https://bible.org/seriespage/panel-discussion>

tijdens het uitleven van hun geloof. Het uitgangspunt is daarbij het samen ontdekken van juiste informatie en/of een of meerdere oplossingen, aan de hand van wat de Bijbel over dat specifieke onderwerp te vertellen heeft. Gemeenteleden worden daarin actief betrokken bij het leerproces, doordat ze gemotiveerd worden om met elkaar hardop na te denken over het onderwerp, en hun stem daarover te laten horen. Daarnaast bevordert het de onderlinge relatie tussen gemeenteleden, doordat ze leren tolerant te zijn tegenover elkaar als er over een onderwerp verschillende meningen en ideeën naar voren worden gebracht. Belangrijk bij het klassengesprek is de aanwezigheid van een docent die voldoende kennis heeft over het onderwerp, en bereidheid van de leerlingen zelf om op zoek te gaan naar gedegen Bijbelse antwoorden op vragen die worden besproken. Deze twee elementen zorgen ervoor dat de uitkomst van het gesprek niet op het subjectieve vlak blijft hangen, maar echt geloofsgroei en een concreet leerresultaat tot gevolg heeft (Gangel, 6. Teaching by discussion, 2005).

3. Vragen stellen

Bij de vorm van vragen stellen worden de leerlingen actief betrokken bij het ontdekken en verwerken van de lesstof. Als de docent de juiste vragen stelt krijgen leerlingen een kans om zelf tot de juiste conclusies te komen, waardoor ze het geleerde eigen maken. Daarnaast helpt deze vorm de docent om te bekijken welke voorkennis er bij de leerlingen al aanwezig is, en hoe hij het beste kan aansluiten bij waar ze zijn in hun ontwikkeling. Door vragen te stellen krijgt leren ook een duidelijk relationeel aspect, doordat de hele klas betrokken wordt bij het ontdekken van de lesstof. Het beantwoorden van vragen kan vervolgens weer leiden tot nieuwe vragen, waardoor er een interessante leerdynamiek ontstaat. Een uitdaging bij deze onderwijsvorm is dat de docent moet leren de juiste vragen te stellen, en om ook daarbij door te vragen zonder te snel met een antwoord te komen. De vragen zijn vooral bedoeld om de leerlingen aan het denken te zetten, zodat ze hun eigen conclusies kunnen trekken (Winkels & Hoogeveen, 2018; Gangel, 7. Questions and answers in teaching, 2005).

Opdrachtvormen

Opdrachtvormen zijn onderwijsvormen waarbij leerlingen alleen of met elkaar bepaalde taken of opdrachten mogen uitvoeren. Vooral creativiteit en zelfstandig aan de slag gaan met hun eigen groei staat daarbij centraal. Bij opdrachtvormen wordt er een belangrijke brug gelegd tussen kennis en de praktijk, en leren de leerlingen door ervaringen op te doen die op hun pad komen als ze zelf aan de slag gaan met de lesstof (Winkels & Hoogeveen, 2018).

1. Ontdekkend leren

Bij ontdekkend leren gaat een leerling zelf aan de slag met zijn eigen groei onder begeleiding van een docent die een diep begrip heeft van de nodige kennis en (geloofs)praktijk. De leerling heeft daarbij veel vrijheid om zijn eigen groeiproces vorm te geven, waarbij de docent beschikbaar is als een gids die klaarstaat om te voorzien in richting en kennis waar dat nodig is. Regelmatig gesprek en het gezamenlijk opstellen van doelen tussen de docent en de leerling helpt daarbij om het leerproces vorm te geven. Deze onderwijsvorm kan ook toegepast worden op een groep van leerlingen, die onder coaching van een docent elk apart een groeiproces aangaan rondom een bepaald thema, maar wel regelmatig samenkomen om hun bevindingen met elkaar te bespreken. De kracht van ontdekkend leren ligt in het feit dat het de leerlingen

leert om ten eerste zelf verantwoordelijk te zijn voor hun geloofsgroei. Het uitgangspunt is daarbij dat elke gelovige ook een eigen leerproces en geloofsgroei doormaakt onder leiding van de Heilige Geest, en daarin mag leren eigenaarschap over zijn eigen groei te krijgen. Een van de nadelen van ontdekkend leren is dat het leren sterk afhankelijk wordt gemaakt van het individu zelf. Daarom is de begeleidende rol van de docent erg belangrijk, en moet daar goed over nagedacht worden (Gangel, 12. *Discovering the Discovery Method*, 2005). In de gemeente kan ontdekkend leren een uitkomst zijn voor gemeenteleden die vanwege drukte of andere redenen het onderwijsprogramma niet kunnen bijwonen, maar wel op zoek zijn naar begeleiding in hun geloofsgroei.

2. Leeractiviteiten buiten de leeromgeving (huiswerk)

Als aanvulling op het onderwijs dat in de gemeente gegeven wordt kan het erg waardevol zijn om leerlingen ook opdrachten mee te geven die ze thuis en in hun dagelijkse leven kunnen uitvoeren. Bij huiswerk moet daarbij niet alleen gedacht worden aan schriftelijke- of kennisgerelateerde opdrachten, maar ook aan leeractiviteiten die rechtstreeks verbonden zijn aan de praktijk van het leven. Wanneer leerlingen vervolgens weer terugkomen in het klaslokaal of de gemeente, kunnen er waardevolle gesprekken ontstaan over problemen waar ze tegenaan zijn gelopen tijdens een opdracht. Een uitdaging bij deze onderwijsvorm is dat de docent opdrachten moet uitkiezen die uitdagend en interessant zijn, maar die ook goed passen bij de beginsituatie van individuele leerlingen. Wat daarbij kan helpen is om studenten zelf te betrekken bij het uitkiezen van de opdracht, opdrachten te geven die dicht bij hun (geloofs)leven staan, en hierover tijdens het volgende ontmoetingsmoment met ze te reflecteren (Gangel, 24. *Developing Instructive Assignments*, 2005). Doordat het christelijk geloof een levensstijl omvat die vooral buiten het klaslokaal tot uiting komt, kan het geven van een opdracht een belangrijke brug vormen tussen de theorie en de praktijk. Daarnaast leert het de leerlingen om ook buiten het gebouw van de kerk de geloofsuitdagingen aan te gaan die horen bij geloofsgroei en het volgen van Jezus.

3. Inhoudsanalyse

Bij een inhoudsanalyse gaan leerlingen onder leiding van een docent tijdens de les zelfstandig aan de slag met het bekijken en bestuderen van een tekst. Daarbij kunnen verschillende opdrachten aan de leerlingen worden meegegeven, waarna vervolgens de resultaten van een ieder persoonlijk onder leiding van de docent gezamenlijk besproken worden. Belangrijk bij de inhoudsanalyse is dat de docent van tevoren voldoende informatie geeft over de achtergrond van de tekst, en de leerlingen de context geeft die ze nodig hebben om zelfstandig daarmee aan de slag te kunnen gaan. Daarnaast kan de docent de leerlingen een aantal vragen meegeven die ze aan de hand van de tekst moeten beantwoorden, en waar later dan met elkaar op kan worden teruggekomen (Winkels & Hoogeveen, 2018). In de gemeente kan de inhoudsanalyse goed toegepast worden op het gezamenlijk uitdiepen van een Bijbeltekst, waarbij de docent de gemeenteleden (bijvoorbeeld) meeneemt in de verschillende principes die belangrijk zijn bij een goede uitleg. Daarbij kunnen gemeenteleden bij het analyseren van het Bijbelgedeelte opdrachten krijgen als: het ontdekken van de betekenis van de tekst voor de lezers van toen en de lezers van nu; het inleven in de gevoelens, gedachten en intentie van de schrijver van de tekst; bekijken hoe een tekst staat in relatie tot het Bijbelboek waar het zich in bevindt; en reflecteren op de (heils)historische context waartoe de tekst zich verhoudt.

4. *Practicum*

Bij een practicum gaan de leerlingen zelf in groepjes aan de slag met een activiteit die relevant is aan de lesstof. Daarbij leren de leerlingen om zelfstandig, maar ook met elkaar bepaalde activiteiten uit te voeren en daarin te groeien. Daarin staat het opdoen en ontdekken van nieuwe ervaringen centraal, in een omgeving die veilig en sociaal is. Belangrijk hierbij is dat de docent het practicum op zo'n manier uitlegt dat de leerlingen daar echt zelfstandig mee aan de slag kunnen gaan. Soms is het daarbij nodig dat de docent eerst voordoet hoe de activiteit in z'n werk gaat, en ook tijdens het practicum zelf kan de docent begeleidend aanwezig zijn. Een practicum kan vooral helpen om de brug te slaan tussen theorie en praktijk, en kan breed op verschillende manieren worden ingezet. Daarbij sluit deze onderwijsvorm ook goed aan bij leerlingen die vooral leren door te doen (Winkels & Hoogeveen, 2018; Boa, 2001). Deze onderwijsvorm kan in de gemeente goed gebruikt worden voor het gezamenlijk oefenen van allerlei (geloofs)activiteiten en/of -rituelen in de klas. Denk daarbij aan gezamenlijk gebed of voorbede, het individueel of samen leren bijhouden van een geloofsdagboek, in groepjes stil worden voor Jezus en vervolgens met elkaar delen hoe de ervaring was, oefenen van pastorale vaardigheden, het schrijven van een aanbiddingslied, uitreiken naar de gaven van de Geest, gezamenlijke Bijbelstudie, Lectio Divina, samen vieren van avondmaal, etc.

Samenwerkingsvormen

Bij samenwerkingsvormen staat vooral het samen leren centraal, en gaan leerlingen met elkaar aan de slag in het leren kennen van de lesstof. Daarbij hebben ze vaak een gezamenlijk doel waar ze naartoe werken, en dat door de docent is voorbereid en aangedragen. Een belangrijke basis voor samenwerkend leren is de gedachte dat leerlingen lesstof en vaardigheden beter kunnen aanleren als ze dat met elkaar doen. Een voordeel is daarbij dat deze onderwijsvormen juist ook buiten het klaslokaal inzetbaar zijn, doordat leerlingen een opdracht of project meekrijgen waarmee ze zelf aan de slag gaan (Winkels & Hoogeveen, 2018).

1. *Klasbouwers*

Klasbouwers zijn onderwijsvormen die ervoor zorgen dat leerlingen elkaar beter leren kennen, en dat het sociale karakter van het leren versterkt wordt. Dit zorgt voor een goed klimaat in de klas waarbij leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen. Er zijn verschillende soorten klasbouwers die op verschillende momenten in combinatie met andere onderwijsvormen kunnen worden ingezet. Denk bijvoorbeeld aan 'tweepraat', waarbij de docent een vraag aan de klas stelt en leerlingen vervolgens door het klaslokaal lopen en individueel nadenken over het antwoord. Zodra de docent een signaal geeft wenden de leerlingen zich vervolgens tot de eerste persoon die ze tegenkomen, en delen ze kort met elkaar het antwoord dat ze op de vraag hebben bedacht. Dit kan vervolgens een aantal keer worden herhaald. Een andere klasbouwer die gebruikt kan worden is het maken van een belangstellingscirkel. Daarbij krijgt elke leerling een leeg a4-papier waarop ze een cirkel moeten tekenen, en in de cirkel verschillende onderwerpen mogen opschrijven waar hun belangstelling naar uitgaat. Vervolgens verdeelt de docent de klas in groepjes van vier of vijf leerlingen, die als groep een leeg a3-papier krijgen. Binnen de groepen bespreken de leerlingen hun onderlinge belangstellingscirkels met elkaar, en maken ze als groep op het a3-papier vervolgens een gezamenlijke belangstellingscirkel. Hierna kunnen de groepscirkels in de klas besproken worden, en maakt de docent een 'cirkel

van de klas'. Daarmee ontstaat een beeld van de verschillende interesses, kleuren en verschillen die in de groep aanwezig zijn (Winkels & Hoogeveen, 2018).

2. Werken met 'expertgroepen'

Voor deze onderwijsvorm verdeelt de docent het thema dat hij wil behandelen in vijf verschillende (deel)onderwerpen, die daarna onder vijf groepen leerlingen worden uitgedeeld. Vervolgens gaat eerst elke leerling individueel aan de slag met het bestuderen van zijn/haar onderwerp. Als ze daar klaar mee zijn komen ze samen met de andere leerlingen van hun groep, die hetzelfde deelonderwerp hebben bestudeerd. In deze groep bespreken ze met elkaar wat ze hebben ontdekt, zodat zij de 'experts' worden over het hun toebedeelde onderwerp. Vervolgens komen alle groepen met elkaar samen, en legt elke groep als expert hun deelonderwerp uit aan de rest van de klas. Elk groepslid heeft daarmee dan een belangrijk puzzelstukje over het thema dat tijdens de les behandeld wordt, en met elkaar kunnen de leerlingen het complete plaatje in elkaar zetten. De docent kan steeds begeleidend aanwezig zijn, en de verschillende groepen bijsturen waar dat nodig is (Winkels & Hoogeveen, 2018).

3. Projectwerk

Bij projectwerk draait het vooral om leren door te doen. Een project kan daarbij allerlei verschillende soorten en maten hebben. Denk daarbij aan informatiegerelateerde projecten, waarbij leerlingen aan de slag gaan met het onderzoeken van een bepaald onderwerp. Projecten die te maken hebben met het ontwikkelen van bepaalde gewoonten kunnen leerlingen daarnaast helpen om te groeien in geloofsvaardigheden zoals dagelijks Bijbellezen, het regelmatig bijwonen van bepaalde samenkomsten in de gemeente, of het leren hebben van aanbiddingsmomenten binnen het gezin. Ook kunnen projecten die te maken hebben met dienstbaarheid in de gemeente een waardevolle leerervaring bieden. Denk aan evangelisatieprojecten, het bezoeken van ouderen, of werkprojecten in de kerk (Edge, 1959). Een groot voordeel van het doen van projectwerk is dat het divers, interessant en afwisselend is voor de gemeenteleden, en tegelijkertijd een waardevolle leerervaring biedt. Leren door het doen van projecten kan gemeenteleden voorbereiden op een taak of bediening in de gemeente, en is daarom ook geschikt voor het trainen en activeren van vrijwilligers. Daarnaast kunnen projecten ook op kleinere schaal ingezet worden, door groepjes leerlingen vanuit het klaslokaal de gemeente in te zenden om bepaalde taken op te pakken die verbonden zijn aan de leerstof. Het nadeel van projectwerk zit vooral in de tijd, organisatie en soms ook kosten die eraan verbonden zijn (Gangel, 13. Using Projects in Teaching, 2005).

Spelvormen

Bij spelvormen leren leerlingen door op een actieve manier hun verbeelding en inlevingsvermogen te gebruiken. Een van de sterke kanten van spelvormen is dat thema's en situaties uit de praktijk op een creatieve manier heel dicht bij de leerstof kunnen komen te staan, en bespreekbaar kunnen worden gemaakt. Juist door het creatief inzetten van spelvormen kunnen leerervaringen worden gecreëerd die leerlingen nog jaren bijblijven (Winkels & Hoogeveen, 2018).

1. Rollenspel

Bij een rollenspel wordt een bepaalde situatie door de leerlingen op een spontane manier nagespeeld en daarmee in scene gezet. Daarbij is het de bedoeling dat de leerlingen zich zoveel mogelijk inleven in een situatie die normaal gesproken ook in het echte leven zou kunnen voorkomen. Een kenmerk van het rollenspel is dat er van tevoren geen duidelijk script is uitgeschreven, maar dat leerlingen in het uitspelen ervan gebruik moeten maken van hun eigen gevoelens, gedachten en motieven. Kenneth O. Gangel (2005) haalt daarbij het voorbeeld aan van twee studenten die een situatie naspeelden waarbij de ene student in een ongeluk terecht kwam, en hier vervolgens over in dialoog ging met God. Hiervoor moest de klas in een cirkel gaan zitten, en werden er twee stoelen tegenover elkaar in het midden gezet waar de situatie werd uitgespeeld. De ene student riep daarbij vanuit zijn emotie naar God, die tegenover hem zat en gespeeld werd door de andere student. De leerlingen probeerden hiermee het contrast uit te beelden tussen het voelen van paniek wanneer iemands leven overhoop wordt gegooid, en de rust en kalmte die God dan nog steeds over de situatie heeft. Het zorgde voor een dynamische leerervaring die door aanwezige studenten een lange tijd niet meer werd vergeten.

Bij een rollenspel is het aan de aanwezige docent om een situatie aan de klas aan te dragen, en deze ook helder en duidelijk uit te leggen zodat het door een aantal leerlingen goed uitgespeeld kan worden. Vervolgens kan hierover met de rest van de klas in gesprek worden gegaan, waarbij de docent specifieke vragen stelt die belangrijk zijn voor het overdenken en begrijpen van de uitgespeelde situatie. Deze onderwijsvorm kan ervoor zorgen dat leerlingen een sterke emotionele band met de lesstof krijgen, en deze daardoor beter onthouden. Daarnaast heeft het een versterkende functie voor de onderlinge relatie tussen de leerlingen. Een uitdaging bij het rollenspel is om ervoor te zorgen dat alle leerlingen actief meedoen met het bespreken van de uitgespeelde scene, en dat de situatie echt goed wordt uitgebeeld, zodat de docent er met de klas het meeste uit kan halen (Gangel, 3. Teaching Through Role Playing, 2005; Winkels & Hoogeveen, 2018).⁴

2. Drama

Bij het inzetten van drama in de gemeente komen de Bijbelverhalen, ideeën en situaties uit de geloofspraktijk tot leven op een manier waarmee ze een blijvende impact hebben op de toeschouwers. Oude verhalen worden nieuw, de emotie ervan wordt uitgebeeld in de praktijk, en omdat het geloof daarmee tot de verbeelding spreekt heeft drama ook een belangrijke educatieve dimensie. Het verschil tussen drama en het rollenspel zit hem daarbij vooral in de voorbereiding. Waar het rollenspel binnen het klaslokaal in relatief korte tijd kan worden voorbereid en uitgevoerd, kost de onderwijsvorm van drama meestal veel tijd en voorbereiding. Denk daarbij aan het voorbereiden van een script, kostuums, podiumaccessoires en dergelijke. Daarom is het uitvoeren van een drama iets dat gewoonlijk maar één- of tweemaal tijdens het gemeentear jaar wordt ingezet. Als de tijd of kosten echter niet aanwezig zijn, kan het vertonen van een film(fragment) ook als alternatief dienen (Gangel, 22. Drama in the Classroom, 2005).

⁴ Voor meer informatie over het opzetten en uitvoeren van het rollenspel, zie: <https://bible.org/seriespage/3-teaching-through-role-playing>

(Sociale) mediavormen

Tegenwoordig leven mensen in een digitale wereld waarin leren steeds vaker informele (niet-georganiseerde) vormen aanneemt, en een ieder meer en meer zelf verantwoordelijk is voor zijn eigen leerproces. Sociale media speelt daarbij een belangrijke rol, en in die context wordt er in literatuur ook wel gesproken over 'social learning'. Marcel de Leeuwe en Wilfred Rubens definiëren in hun boek over leren met sociale media (2015) dat begrip als: "samenwerkend leren met behulp van sociale media, waarbij de lerende veel controle heeft over wat, hoe, waar en waarmee er geleerd wordt." Daarbij speelt vooral de intrinsieke motivatie van leerlingen een rol. Ze dragen allereerst zelf eigenaarschap over hun leerproces, nemen daarbij eigen initiatieven, bepalen zelf persoonlijke doelen voor hun groei en kiezen leeractiviteiten die daarbij passen (de Leeuwe & Rubens, 2015). Onderzoek heeft aangetoond dat sociale media bij dit alles een positieve invloed heeft op betrokkenheid van leerlingen, het vormen van een hechte gemeenschap en de bereidheid om mee te doen aan leeractiviteiten (Deil-Amen & Rios-Aguilar, 2014).

Voor leren met sociale media in de gemeente kunnen verschillende onderwijsvormen worden ingezet. Hier worden er een aantal genoemd:

1. Online leergereedschappen

Op het internet zijn verschillende gereedschappen aanwezig die leerlingen kunnen helpen om zelf met hun groei aan de slag te gaan. Denk daarbij aan Biblehub, waar gemeenteleden toegang kunnen krijgen tot een concordantie en kunnen bekijken wat de betekenis is van een woord in het Grieks of Hebreeuws. Denk daarnaast aan het bieden van de optie aan gemeenteleden om gebruik te maken van de online StudieBijbelcommentaren, waar ze naast woordstudies in het Grieks ook inzicht kunnen krijgen op commentaar op specifieke Bijbelpassages. Een andere online tool die gemeenteleden kunnen leren gebruiken is debijbel.nl, waar veel artikelen staan met achtergrondinformatie over specifieke personen, cultuurverschillen of thema's in de Bijbel. Door gemeenteleden verschillende online tools aan te bieden en ze te leren deze zelf in te zetten voor hun geloofsgroei, wordt leren en groeien in geloof iets wat ze ook thuis kunnen doen. Daarnaast geeft het gemeenteleden een aantal gereedschappen die ze zelf kunnen inzetten om stof te verwerken die ze buiten de gemeente (online) tegenkomen.

2. Podcasts

Een andere onderwijsvorm die ingezet kan worden op het vlak van leren met media zijn podcasts: audio-uitzendingen die meestal episodisch worden uitgezonden via platforms zoals Spotify, Apple Podcasts, Google Podcasts en andere apps. Het voordeel van podcasts is dat ze overal toegankelijk zijn, en dat ze door gemeenteleden beluisterd kunnen worden op de momenten waarop ze daar zelf tijd voor hebben (Gray, sd). Podcasts kunnen gaan over allerlei onderwerpen zoals uitleg van een Bijbelboek, maatschappelijke thema's of initiatieven van de kerkgemeenschap. Daarnaast blijven ze inzetbaar over een langere periode, want als ze eenmaal zijn gepubliceerd zijn ze makkelijk te vinden en te beluisteren nog jaren nadat ze zijn uitgebracht (Crosswalk Editorial Staff, 2021).

3. Gebruik van Facebook en Instagram

Een andere vorm van leren met sociale media is het plaatsen van content op de Facebook- en Instagrampagina van de online VEZ-community. Denk daarbij aan preekfragmenten, inspirerende quotes of Bijbelteksten, korte fragmenten uit Leerhuisonderwijs, afbeeldingen van de lerende VEZ-community, korte audiofragmenten uit podcasts, etc. Daarmee kan het behulpzaam zijn om als leerorganisatie een lijst te maken van verschillende soorten content die het VEZ-onderwijs wekelijks kan plaatsen. Op die manier krijgt leren in de gemeente het karakter van een continue stroom van geloofsgroei, doordat mensen op hun eigen telefoon of computer wekelijks kunnen deelnemen aan het leermateriaal van de gemeente. De Leeuwe en Rubens (2015) geven aan dat online zelfontdekkend leren op zichzelf vaak een ongestructureerd en vrij karakter heeft. Een van de valkuilen van leren met sociale media is daarom dat leerlingen geen duidelijke kaders of sturing meer krijgen in hun leerproces. Dit kan echter voorkomen worden door ervoor te zorgen dat de leerorganisatie zelf de online content creëert en aanlevert zodat leerlingen zich niet genooddaakt voelen om daarvoor elders op zoek te gaan (de Leeuwe & Rubens, 2015).

2.4 Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?

Inmiddels is duidelijk geworden wat voor soorten behoeften gemeenteleden kunnen hebben, hoe het onderwijsaanbod van de VEZ er op dit moment uit ziet, en wat verstaan kan worden onder verschillende vormen van onderwijs. Daarnaast is het echter ook belangrijk om de persoonlijke context van gemeenteleden mee te nemen in het onderzoek. Op welke manier speelt de context waarin ze zich bevinden een rol in hun behoeften op het vlak van de vorm van het onderwijs? Daarmee wordt de volgende deelvraag beantwoord: 'Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?'

Beginsituatie

Wanneer in de didactische literatuur gesproken wordt over de beginsituatie van leerlingen, vallen daaronder alle kenmerken die een rol spelen in het halen van een goed leerresultaat van de individuele studenten. Daarbij kan gedacht worden aan de samenstelling en het klimaat van de klas, de vaardigheden en houding van de docent, het team dat het onderwijs organiseert, de leeromgeving waarin het onderwijs plaatsvindt, maar ook het thuismilieu en de bredere omgeving van de leerling. Vaak krijgt de manier waarop de beginsituatie wordt bepaald een andere invulling afhankelijk van de visie die een (leer)organisatie hanteert met betrekking tot het geven van onderwijs (Standeart, Troch, Peeters, & Stroobants, 2018). Ook voor dit onderzoek worden niet alle typische kenmerken gebruikt die in de didactiek worden ingezet om de beginsituatie van leerlingen te bepalen. Die kenmerken zijn vaak afgestemd op kinderen en jongvolwassenen, en het typische basis- of middelbare schoolklimaat. De gemeente vormt echter een omgeving van geloofslernen waarbij onderwijs vaak een vrij en ongebonden karakter heeft, en met name aan volwassenen gegeven wordt. Uit *Leren en onderwijzen* (2018) wordt voor dit onderzoek daarom gekozen voor de aspecten van *voorkennis, motivatie om te leren, omgevingskenmerken, klas- of leerklimaat, kenmerken van de leraar, en leerstijlen*. Tijdens de interviews zijn aan de hand van deze kenmerken aan gemeenteleden

een aantal vragen gesteld, zodat van elk gemeentelid een globaal beeld van hun beginsituatie op papier komt te staan. Hieronder volgt een kort overzicht van hoe deze aspecten op de gemeenteleden zijn toegepast. Daarna wordt op het laatste aspect van *leerstijlen* nog dieper ingegaan, omdat deze om meer uitleg vraagt.

- *Voorkennis*: tijdens het interview wordt met een aantal vragen gepeild in hoeverre de gemeenteleden globaal bekend zijn met de Bijbel, wat voor ervaringen ze nu al hebben met geestelijke groei en in welke mate het geloof voor ze leeft.
- *Motivatatie om te leren*: motivatie om te leren is een belangrijke factor voor de bereidheid van gemeenteleden om onderwijs te willen volgen. Tijdens het interview wordt bekeken of die motivatie aanwezig is, en wat voor rol de gemeente daarin speelt.
- *Omgevingskenmerken*: bij het bepalen van de omgevingskenmerken wordt bekeken in hoeverre de persoonlijke situatie van de gemeenteleden een rol speelt bij hun bereidheid om te willen en kunnen leren in de gemeente. Daarvoor worden een aantal globale vragen gesteld over indicatoren als opleidingsniveau, beroep, stress en werkdruk, gezondheid en financiële zekerheid.
- *Klas- of leerklimaat*: in hoeverre vinden gemeenteleden de leeromgeving van de VEZ een uitnodigende en open plek om te groeien in hun geloof? Met betrekking tot het leerklimaat worden een aantal vragen gesteld om te bekijken in hoeverre onderlinge relaties in de gemeente en de sfeer van de VEZ een rol spelen in de leerprestaties.
- *Kenmerken van de leraar*: een van de factoren die sterk bepalend is voor de leerprestaties van leerlingen is de mate waarin er vaardige docenten aanwezig zijn, die de kwaliteiten bezitten die nodig zijn om een uitdagende en interessante leerervaring te verzorgen. Wat vinden gemeenteleden van de leraren die lesgeven in het Leerhuis van de VEZ? In het interview wordt kort bekeken hoe dit invloed heeft op hun beginsituatie.

Leerstijlen

Omdat iedereen anders in elkaar zit is ook de manier waarop mensen leren vaak verschillend. Een dynamische en effectieve leeromgeving maakt daarom gebruik van een grote diversiteit aan onderwijsvormen, zodat het onderwijs daarmee zoveel mogelijk kan aansluiten bij de leerstijlen van individuele leerlingen. Een van de modellen die vaak gebruikt wordt in het onderwijs en kan helpen bij het ontdekken van die leerstijlen is de leercyclus van Kolb. De Amerikaanse psycholoog David Kolb hield zich jarenlang bezig met het leerproces van mensen, en bedacht een cirkel die vier verschillende leerstijlen omschrijft. Als onderdeel van het bepalen van de beginsituatie wordt daarom tijdens de interviews ook onderzocht welke leerstijl het beste bij elk gemeentelid past. Hieronder worden de leerstijlen op een rij gezet aan de hand van de samenvatting die wordt gebruikt door van der Horst, Wanrooy, Meyer en Serlie (2019) en Winkels en Hoogeveen (2018). Daarbij wordt ook een overzicht gegeven van de eerder genoemde onderwijsvormen die het beste bij elke specifieke leerstijl passen:

De dromer: een dromer wil zaken graag van verschillende kanten onderzoeken, en heeft tijd nodig om goed te kunnen leren. De dromer houdt er daarbij van om eerst te observeren en informatie te verzamelen, en goed na te denken voordat hij/zij iets doet. Omdat een dromer een probleem van meerdere kanten kan bekijken, ziet hij veel oplossingen. Dromers houden ervan als het onderwijs de verbeelding prikkelt, nieuwe ervaringen oplevert, expressie en sfeer teweegbrengt en iets doet met hun emoties. Daarnaast werken ze graag in groepen,

houden ze ervan om met andere leerlingen te brainstormen, stellen ze vragen en denken ze goed na over de lesstof.

Geschikte vormen van onderwijs: de doceervorm, vertelling, excursie, het klassengesprek, vragen stellen, leeractiviteiten buiten de leeromgeving (huiswerk), inhoudsanalyse, practicum, klasbouwers, werken met 'expertgroepen', projectwerk, rollenspel, drama, online Bijbeltools, gebruik van Facebook en Instagram.

De denker: denkers houden van logisch nadenken. Om te kunnen leren vinden ze het fijn om heldere doelen voor zichzelf te stellen, en de lesstof in een theoretisch kader te plaatsen. Een denker is goed in logisch nadenken, houdt ervan om te redeneren, en leert graag uit boeken. Denkers ontdekken daarbij vaak algemene regels en principes, waarbij de theorie belangrijker voor ze is dan het in praktijk brengen van de lesstof. Denkers studeren graag zelf en hebben intellectuele uitdagingen nodig. De mogelijkheid om vragen te stellen is voor hun belangrijk, en ook om de redenering achter bepaalde waarheden te snappen.

Geschikte vormen van onderwijs: de doceervorm, audioles, excursie, de paneldiscussie, vragen stellen, ontdekkend leren, inhoudsanalyse, klasbouwers, werken met 'expertgroepen', projectwerk, online Bijbel-tools, podcasts.

De beslisser: beslissers vinden het belangrijk om te kunnen experimenteren en te analyseren, en maken daarbij gebruik van de lesstof, concepten en principes die ze al in huis hebben. Ze zijn minder gericht op de theorie, kunnen goed plannen en denken vaak probleemoplossend. Vooral de praktijk is belangrijk, en de lesstof moet daarom goed toepasbaar kunnen zijn in het leef- en werkveld. Beslissers moeten de mogelijkheid krijgen om het geleerde zelf uit te proberen, en met de lesstof te kunnen experimenteren onder begeleiding van een docent. Het helpt ze als ze daarmee concrete voorbeelden krijgen aangereikt en andere hulpmiddelen waarmee ze aan de slag kunnen.

Geschikte vormen van onderwijs: de doceervorm, vertelling, demonstratie (visuele instructie), de paneldiscussie, het klassengesprek, vragen stellen, leeractiviteiten buiten de leeromgeving (huiswerk), practicum, klasbouwers, projectwerk.

De doener: voor de doener is aanpakken belangrijk. Daarbij houden doeners ervan om problemen op te lossen en met uitdagende opdrachten aan de slag te gaan. Ze kunnen goed omgaan met onverwachte situaties in de praktijk, en hebben een grote dadendrang. Daarbij zijn ze avontuurlijk, handelen ze op intuïtie en gaan ze het liefst aan de slag. Doeners zullen vaak eerst dingen uitproberen, nog voordat ze over de theorie hebben nagedacht. Ze vinden het belangrijk om voldoende afwisseling te krijgen in het onderwijs dat ze volgen, en hebben vooral behoefte aan actie en expressie zonder al te veel te moeten zitten en luisteren.

Geschikte vormen van onderwijs: vertelling, demonstratie (visuele instructie), audioles, excursie, vragen stellen, ontdekkend leren, leeractiviteiten buiten de leeromgeving (huiswerk), inhoudsanalyse, practicum, klasbouwers, projectwerk, rollenspel, drama, podcasts, gebruik van Facebook en Instagram.

Volgens Kolb heeft iedere leerling een voorkeur voor een bepaalde leerstijl die het beste bij hem/haar past, en waarmee ze het liefste leren. Hij geeft echter aan dat het vooral ook belangrijk is om niet alleen aan te sluiten bij de voorkeursstijl van individuele leerlingen, maar om er ook voor te zorgen dat leerlingen te maken krijgen met leeractiviteiten die buiten hun voorkeur liggen. Volgens Kolb zorgt dat ervoor dat leren daarmee echt effectief wordt (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).⁵

⁵ Het kan helpen om daarbij gebruik te maken van de leercyclus die Kolb omschrijft. Hij onderscheidt vier verschillende fasen, die achtereenvolgend met leerlingen doorlopen kunnen worden: ervaren, reflecteren, analyseren en experimenteren (van der Horst, Meyer, Serlie, & Wanrooy, 2019).

3 Methodologie

3.1 Soort onderzoek

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode, en van literatuuronderzoek voor het uitwerken van het theoretisch kader. Kenmerkend voor kwalitatief onderzoek is dat het geen statistisch- of cijfermatig onderzoek is, maar zich richt op de *beleving* van de onderzochte personen. Het doel is om ervaringen, achterliggende argumenten en motieven van mensen boven tafel te krijgen, zodat met die informatie goed antwoord gegeven kan worden op de centrale onderzoeksvraag (Verhoeven, 2018). Deze onderzoeksvraag is in overleg met de opdrachtgever (de Vrije Evangelisatie Zwolle) in elkaar gezet, naar aanleiding van de doelstelling van het onderzoek. De vraag die hierbij centraal heeft gestaan is:

“Wat zijn de behoeften van VEZ gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod vanuit hun beginsituatie als het gaat om leren en groeien in hun geloof, en hoe kan de VEZ daar het beste bij aansluiten?”

3.2 Dataverzamelingmethoden

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is deze opgesplitst in vijf deelvragen, die elk hun eigen deelonderzoek vormen. In het vorige hoofdstuk is daarbij aandacht gegeven aan deelvragen 1 t/m 4, die door middel van literatuuronderzoek beantwoord zijn. Bij het bespreken van de onderzoeksresultaten wordt in hoofdstuk 4 op deelvraag 4 en 5 nog verder ingegaan, die door kwalitatief onderzoek zijn beantwoord. Voor de vierde deelvraag werd daarbij gebruik gemaakt van half-gestructureerde interviews (gesloten en open vragen), met een vragenlijst die opgezet was aan de hand van de aspecten voor het bepalen van een beginsituatie uit paragraaf 2.4. Voor de vijfde deelvraag werd gebruik gemaakt van diepte-interviews, waarbij de topiclijst gebaseerd werd op de operationalisatie⁶ die plaatsvindt in de tabel uit paragraaf 2.1. Aan de hand van de resultaten van deelvraag 4 is daarna van elk van de gemeenteleden een schets opgesteld, die een beeld geeft van hun beginsituatie. De resultaten van deelvraag 5 geven daarnaast aan de hand van de categorieën van Maslow een beeld van de behoeften die gemeenteleden hebben.⁷ Een overzicht van de deelvragen is als volgt:

1. Wat kunnen we verstaan onder behoeften op het vlak van onderwijs?
2. Wat is het onderwijsaanbod van de VEZ?
3. Wat zijn praktische vormen waarmee je onderwijsaanbod kunt inrichten in een christelijke geloofsgemeenschap?
4. Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?
5. Wat zijn de behoeften van VEZ gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod?

⁶ Bij operationalisatie worden begrippen uit het theoretisch kader uitgewerkt tot ‘meetbare instrumenten’, die gebruikt worden in de topiclijst waarmee de interviews worden afgenomen (Verhoeven, 2018).

⁷ Zie bijlage 1 en 2 voor de half-gestructureerde vragenlijst en de topiclijst die zijn gebruikt.

3.3 Verloop onderzoek

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag werden 10 verschillende gemeenteleden van de VEZ via hun kringleiders benaderd voor het afnemen van een interview. Omdat de VEZ een grote gemeente is met een diversiteit aan leden uit een wijde omtrek, was het belangrijk dat de gekozen respondenten zoveel mogelijk representatief waren voor de hele populatie (doelgroep) van het onderzoek. Daarvoor is een selecte steekproef afgenomen waarbij gelet werd op een gelijke verhouding van mannen en vrouwen, en een verdeling van 3 jongvolwassenen (18-29jr), 4 volwassenen (30-64jr) en 3 ouderen (65-100jr). Daarnaast is gelet op de afstand waarop de gekozen respondenten van de gemeente wonen, en werd een verdeling gemaakt tussen 3 respondenten die binnen of rond een straal van 5km van Zwolle wonen, 3 respondenten die binnen een straal van 12km wonen, en 4 respondenten die binnen (of verder dan) een straal van 20km wonen.

De interviews met de respondenten duurden gemiddeld anderhalf uur, en werden opgenomen en later getranscribeerd. De interviews zijn daarna met behulp van MAXQDA⁸ gecodeerd, waarmee antwoorden in groepen (thema's) werden ondergebracht, met elkaar vergeleken werden, en daarna in het onderzoek konden worden verwerkt om de hoofdvraag te beantwoorden.⁹

3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Voor de kwaliteit van de onderzoeksresultaten is het belangrijk dat het onderzoek een mate van betrouwbaarheid en validiteit heeft, zodat de resultaten waardevol en bruikbaar zijn voor de VEZ. Een van de aspecten die daar een rol in speelt is de mate van 'herhaalbaarheid' van het onderzoek: als de onderzoeksopzet gedetailleerd en goed uitgewerkt is en deze methodisch kan worden uitgevoerd, vergroot dat de kans dat het onderzoek vergelijkbare resultaten oplevert bij een andere onderzoeker; dat maakt de onderzoeksopzet betrouwbaar (Verhoeven, 2018). Bij dit onderzoek wordt de betrouwbaarheid en validiteit verhoogt door de volgende aspecten:

- *Gebruik van een goed uitgewerkte en gedetailleerde onderzoeksopzet:* aan het begin van het onderzoek is in overleg met de opdrachtgever (VEZ) een gedetailleerde onderzoeksopzet gemaakt, waarin de probleemstelling, opzet, begrippen, en het analyseplan beargumenteerd worden.
- *Gebruik van peer feedback:* voor de start van het onderzoek is de onderzoeksopzet bekeken en goedgekeurd door een beoordelingscommissie van de Christelijke Hogeschool Ede. Daarnaast is tijdens meerdere fasen van het onderzoek de voortgang bekeken en besproken met de afstudeerbegeleider die vanuit de CHE is toegewezen.
- *Gebruik van triangulatie:* naast de kwalitatieve onderzoeksmethode is gebruik gemaakt van data- of bronnentriangulatie voor het literatuuronderzoek: door vanuit meerdere bronnen en perspectieven de deelvragen te onderzoeken is er een

⁸ MAXQDA is gespecialiseerde software voor het verwerken van kwalitatieve onderzoeksgegevens. Voor een voorbeeld van het programma: zie bijlage 4

⁹ Zie voor een voorbeeld van de lijst met codes waarin de antwoorden zijn gegroepeerd bijlage 3

completer en meer gedetailleerd inzicht over het betreffende onderwerp ontstaan (Benders, 2021).

- *Variatiedekkende generaliseerbaarheid*: door met een selecte steekproef te kiezen voor een verdeling van respondenten die overeenkomt met de variatie die ook in de onderzoeksgroep (VEZ gemeenteleden) aanwezig is, komt die diversiteit ook in de onderzoeksresultaten terug (Smaling, 2009). Daarbij is gekozen voor een variatie van geslacht, leeftijd, en afstand tot de gemeente.
- *Gebruik van een systematische aanpak in de analyse*: Voor het analyseren van de interviews is gebruik gemaakt van een herhaalbare methode met de software van MAXQDA. Interviews zijn daarbij eerst open gecodeerd, daarna in thema's geplaatst, daarna axiaal gecodeerd (verdeeld in sub- en hoofdcategorieën) en als laatste selectief gecodeerd (maken van een laatste selectie voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag) (de Kok, 2018; Verhoeven, 2018).
- *Gebruik van registratie, archivering*: Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van een goede registratie van onderzoeksgegevens door o.a. opnameapparatuur, en door de ruwe onderzoeksresultaten steeds te archiveren en te bewaren voor eventuele heranalyse.
- *Gebruik van een logboek (audit trail)*: Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van een logboek, waar de stappen van de onderzoeksmethode werden geregistreerd en bijgehouden (Verhoeven, 2018).

4 Resultaten

4.1 Wat kunnen we verstaan onder de beginsituatie van gemeenteleden?

Tijdens de ontwerpfase van het onderzoek gaf de opdrachtgever (VEZ) aan het belangrijk te vinden om zicht te krijgen op de persoonlijke context van gemeenteleden, en hoe dat bijdraagt aan hun behoefte op vlak van het onderwijs. In het theoretisch kader is duidelijk geworden dat in didactisch opzicht het bepalen van de beginsituatie daarbij een belangrijke rol speelt, en dat daarvoor gebruik gemaakt kan worden van de aspecten *voorkennis, motivatie om te leren, omgevingskenmerken, klas- of leerklimaat, kenmerken van de leraar, en leerstijlen*. Op basis van deze kenmerken is uit de interviews van alle respondenten een schets ontstaan, die de VEZ kan gebruiken in de vormgeving van het onderwijs. Tijdens de interviews werd duidelijk dat niet alle kenmerken van toepassing op alle respondenten zijn. Sommige respondenten hebben bijvoorbeeld niet te maken met omgevingskenmerken die hun deelname aan het onderwijs beïnvloeden, of hebben simpelweg geen mening over de leraren die de VEZ inzet in haar onderwijs. In iedere schets worden daarom de aspecten naar voren gehaald die voor de respondenten het meest van toepassing zijn. In plaats van de echte namen is voor elk van de respondenten een alias bedacht, zodat hun privacy gewaarborgd blijft.

Elize van Boven:

Elize is een gepensioneerd vrouw die elke dag met God bezig is, veel Bijbelkennis heeft en sinds november 2017 actief lid is van de VEZ. Ze omschrijft zichzelf als een gevoelsmens, en vindt het daarom belangrijk dat leraren in de gemeente dicht bij de mensen staan en niet erg theoretisch zijn. De VEZ is voor Elize niet de plek waar ze actief groeit in haar geloof, omdat ze daarin het werk van de Heilige Geest mist. Elize leert echter wel graag met leeftijdsgenoten in de gemeente, waarbij samen optrekken, kwetsbaar zijn en het geloof delen belangrijke aspecten zijn. Als het op haar leerstijl aankomt herkent ze zich vooral in de ‘beslisser’ en de ‘doener’.

Mark de Jong:

Mark is een 43-jarige man uit Zwolle Zuid, is getrouwd en heeft twee kinderen. Mark vindt het vaak moeilijk om zelf de discipline te pakken om te groeien in zijn geloof, en daarom is leren met anderen belangrijk voor hem. Hij heeft redelijk veel Bijbelkennis, die vooral voortkomt uit leren met de kring of verschillende gemeentegroepen waar hij in het verleden aan deelgenomen heeft. Vanwege een drukke baan, en omdat zijn twee kinderen een autismespectrumstoornis hebben, is deelnemen aan gemeenteonderwijs lastig voor Mark en zijn vrouw. Mark is echter wel gemotiveerd om te leren en zou hier graag meer mee bezig zijn als dat zou kunnen, maar ziet daar niet een duidelijke weg in. Hij herkent zich vooral in de leerstijl ‘dromer’.

Laura Borgstede:

Laura is een 26-jarige verloskundige die nu al een aantal jaar lid is van de VEZ. Ze ontdekte bij de studentenvereniging hoe belangrijk het is om God persoonlijk te zoeken, en houdt daarom

dagelijks stille tijd, waarbij ze ook veel Bijbelstudie doet. Laura is positief over het onderwijs in de gemeente, en heeft eerder al deelgenomen aan een thema-avond en een pastoraal programma. Ze vindt zelfontwikkeling heel belangrijk, maar door haar onregelmatige werktijden is het voor Laura vaak lastig om aan het cursusaanbod mee te doen. Daarnaast voelt ze zich als nieuw lid regelmatig alleen in de gemeente, omdat er weinig leeftijdsgenoten zijn met wie ze kan groeien in het geloof. Laura herkent zich vooral in de leerstijl 'denker' omdat ze ervan houdt om te analyseren en te discussiëren met anderen, en 'doener', omdat ze het belangrijk vindt om haar geloof in de praktijk te brengen.

Alexander van Leeuwen:

Alexander is een 46-jarige man die momenteel vooral zoekend is naar zijn geloofsovertuigingen. Hij is christelijk opgevoed en heeft in het verleden vaak de gebaande wegen gevolgd, maar stelt nu vooral veel vragen. Alexander leest niet vaak uit de Bijbel, maar houdt er vooral van om met anderen te brainstormen over het geloof. Hij is gemotiveerd om te leren in de gemeente, maar vindt het belangrijk dat het onderwijs niet alleen antwoordgericht is, maar ook ruimte biedt voor zoekers. Alexander vindt de docenten in de VEZ vaardig, maar niet altijd prikkelend; van hem mogen docenten meer uitdagende en schurende vragen stellen. Hij herkent zich vooral in de leerstijl 'dromer', omdat hij graag groeit door met anderen te brainstormen, en vindt zichzelf ook een 'doener', die leert door gewoon dingen te proberen.

Thomas Zuidervaat:

Thomas is een 75-jarige kringleider in de VEZ, en houdt ervan om zich als vrijwilliger in te zetten bij verschillende initiatieven in en buiten de gemeente. Hij heeft veel Bijbelkennis, die vooral voortkomt uit zijn gereformeerde opvoeding en zijn dagelijkse gewoonte om de dag te beginnen met Bijbelstudie en gebed. Thomas is op zoek naar diepgang, maar hij vindt het moeilijk om dit in het onderwijsaanbod van de gemeente te vinden. Hij graaft het liefst in de Bijbel, en haakt daarom af als er tijdens een cursus of op de kring hoofdstuk voor hoofdstuk een boekje behandeld wordt. Onlangs volgde hij een cursus stervenspastoraat, en daar was hij erg positief over vanwege de nuttige insteek. Thomas herkent zich dan ook vooral in de leerstijlen 'denker' en 'doener', omdat hij van cognitieve uitdaging houdt en onderwijs waarin een stuk training, oefening en begeleiding plaatsvindt.

Marjolein Wessels:

Marjolein is een 36-jarige moeder die met haar man en vijf kinderen in Kampen woont. Marjolein vindt het moeilijk om zelf uit de Bijbel te lezen, maar bloeit op in het doen en volgen van Bijbelstudies met anderen. Het geloof leeft heel duidelijk voor Marjolein, en door het volgen van verschillende trajecten (waaronder een leiderschapscursus in de VEZ) merkt ze dat ze erg aan het groeien is. Toch is het Leerhuis voor haar niet de plek waar ze zich in het leren thuis voelt, vanwege de 'klaslokaalsetting' waarbij voor haar de dynamiek mist. Praktisch leren is voor Marjolein belangrijk, waarbij ze met creatieve vormen en uitdagende leerervaringen geprikkeld wordt. Ze herkent zich dan ook vooral in de leerstijlen 'dromer' en 'doener', omdat ze ervan houdt om op haar gevoel af te gaan, en te leren door gewoon uit te proberen.

Iris van Dijk:

Iris is een 21-jarige student die gelovig is opgegroeid en zich op haar 17^e heeft laten dopen. Geloof is voor Iris echt haar fundament, en ze wil ook graag leren hoe ze dat kan delen met andere mensen. Ze vindt het lastig om regelmatig uit de Bijbel te lezen omdat het voor haar vaak droge stof is, en wordt vooral gemotiveerd om te groeien als ze met andere christenen optrekt. Leren en groeien in geloof gebeurt voor Iris daarom vooral bij Home Base en op de vrouwenkring, waar ze zich erg thuis voelt. Iris heeft weleens een Deeper-avond bijgewoond, maar vindt dat leren in de gemeente soms teveel in een eenrichtingsverkeer plaatsvindt. Ze zou het vooral tof vinden om te kunnen leren door discipelschap, waarbij relatie en met elkaar optrekken centraal staan. Ze herkent zich het meest in de leerstijl 'dromer', omdat ze het interessant vindt als onderwijs haar verbeelding aanspreekt, en uitdaagt tot ervaring.

Evelien van Asselen:

Evelien is een 54-jarige vrouw die in haar dagelijkse leven werkzaam is als leerkracht in het basisonderwijs. Ze heeft met haar man 5 kinderen die inmiddels het huis uit zijn, en komt sinds een aantal jaar in de VEZ na weggegaan te zijn uit een Nederlands Gereformeerde kerk. Evelien leest dagelijks met haar man uit de Bijbel, en heeft vooral door haar opvoeding veel Bijbelkennis. Ze vindt het fijn om betrokken te zijn in de gemeente, en volgt met haar man ook cursussen uit het Leerhuisaanbod. Het Leerhuis is voor Evelien een uitnodigende en open plek om te groeien in haar geloof, vanwege de gastvrijheid en ook de vaardige docenten die de VEZ inzet. Ze vindt daarbij pure Bijbelstudie niet heel boeiend, maar houdt er vooral van om op interactieve manieren met andere gemeenteleden te leren. Ze herkent zich het meest in de leerstijl 'dromer', omdat ze graag leert door te brainstormen en de lesstof in haar eigen tijd nog te overdenken.

Rogier van Buuren:

Rogier is een 27-jarige software ontwikkelaar uit Zwolle die samen met zijn vrouw sinds 2015 in de VEZ komt. Omdat Rogier nog niet zo lang vader is en ook een tweede kind op komst heeft, is geestelijke groei voor hem nu vooral verbonden met het ontdekken van vaderschap en (geloofs)opvoeding. Rogiers Bijbelkennis komt vooral voort uit de preken die hij in de gemeente hoort, en daar is hij ook positief over: in de VEZ is een goede diversiteit aan sprekers aanwezig, die vanuit verschillende invalshoeken onderwijs geven. Rogier voelt zich gemotiveerd om deel te nemen aan het gemeenteonderwijs, maar de onderwerpen die in het Leerhuis aan bod komen spreken hem niet altijd aan omdat ze regelmatig over thema's gaan waar hij al vaak iets over heeft gehoord. Wel is hij positief over de cursus die hij volgde over hoe hij als christen met moslims om kan gaan; dat was een actueel en praktisch onderwerp waar hij wat mee kon. Rogier herkent zich vooral in de leerstijl 'denker' omdat hij het leuk vindt om patronen in de Bijbel te ontdekken.

Stefan Wentelaar:

Stefan is een gepensioneerd man uit Kampen die zich als oudste graag inzet in de gemeente. Hij knapte eerder af op het strakke karakter van de traditionele kerk, en heeft in de VEZ een nieuw thuis gevonden. Stefan is heel blij met het gemeente-onderwijs, en heeft meerdere

cursussen in het Leerhuis gevolgd die hem veel geestelijke groei hebben gebracht. Tijdens de coronacrisis was hij daartoe echter niet gemotiveerd, omdat het onderwijs vooral door veel online bijeenkomsten en video's werd aangeboden. Voor Stefan is het belangrijk om te kunnen leren met andere gemeenteleden, en daardoor ook door anderen te kunnen worden opgebouwd. Daarnaast is het voor hem belangrijk dat docenten ruimte geven aan onderlinge interactie, omdat hij juist ook in de omgang met anderen veel leert. Stefan herkent zich vooral in de leerstijlen 'beslisser' en 'doener', omdat hij houdt van praktijkgericht leren waarbij ruimte is voor kunnen experimenteren met de lesstof.

4.2 Wat zijn de behoeften van gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod?

Nu de beginsituatie van de respondenten in kaart is gebracht, kan met de laatste deelvraag een compleet antwoord op de onderzoeksvraag gegeven worden. Op basis van de tabel uit pagina 14 zijn de respondenten geïnterviewd over elk van de acht verschillende soorten behoeften, zodat daarover een duidelijk beeld ontstaat van hun gedachten, ideeën, en persoonlijke beleving. Hiervoor werd gebruik gemaakt van het afnemen van diepte-interviews, waarbij geen sprake was van een specifieke vragenlijst, maar een 'topiclijst' waarbij de verschillende behoeften een voor een langskwamen. Dit gaf respondenten de gelegenheid om zoveel mogelijk hun eigen beleving te verwoorden, en maakte dat er ook ruimte was om dieper door te vragen op thema's die gemeenteleden belangrijk vinden.

Fysiologische behoeften: lichamelijk (on)gemak

Over het algemeen vinden respondenten dat de basisvoorzieningen in de VEZ geen grote rol spelen in hun behoefte in het volgen van onderwijs. Enerzijds vinden ze het belangrijk dat voorzieningen als frisse lucht, pauze en een goede temperatuur voldoende geregeld zijn, maar anderzijds geven ze ook aan dat de inhoud van het onderwijs belangrijker voor ze is dan een relaxte stoel. Toch kunnen voorzieningen als het aanbieden van eten, drinken en pauze ervoor zorgen dat gemeenteleden beter aan het onderwijs kunnen deelnemen. Sommige respondenten geven aan dat het zorgt voor afwisseling en sfeer, de mogelijkheid om met mede-deelnemers te praten over wat er tijdens de cursus verteld is, en je gedachten even ergens anders op te richten. Daarnaast is het voor respondenten wel belangrijk dat er goede voorzieningen zijn voor mensen met een beperking. Zo gaf een van de oudere respondenten aan dat goede stoelen (met twee armleuningen) voor oudere gemeenteleden belangrijk zijn, en dat ze het fijn zou vinden als er een goede beamer aanwezig is.

Geen enkele respondent vindt reistijd een obstakel in het volgen van gemeente-onderwijs, ook al wonen ze meer dan 20 kilometer van de gemeente af. Zo vertelt een respondent dat ze als gezin gekozen hebben voor de VEZ als hun thuisgemeente, en dat de reistijd daarbij hoort. Opvallend is daarnaast dat alle respondenten eensgezind zijn als ze aangeven dat ze liever behoefte hebben aan fysiek onderwijs, dan aan online onderwijs. In online onderwijs mist de interactie, en het is vermoeiend om met andere mensen in een teamsessie te zitten. Respondenten vinden het juist fijn om de deur uit te gaan, en fysiek te kunnen spreken met andere gemeenteleden die aan het onderwijs deelnemen. Dit betekent echter niet dat online

onderwijs moet verdwijnen: sommige respondenten geven aan dat het fijn is als die mogelijkheid bestaat, vanwege bijvoorbeeld hun onregelmatige werktijden.

Behoefte aan veiligheid: duidelijke en toegankelijke onderwijsvormen

Meerdere respondenten geven aan behoefte aan veiligheid te hebben tijdens het volgen van onderwijs, omdat groeien in geloof en leven met God ook heel persoonlijk is. Een prettige sfeer in de klas is daarom belangrijk, waarbij er ook ruimte is om kwetsbaar te mogen zijn. Respondenten vertellen dat vooral de docent daar een belangrijke rol in speelt – om die openheid goed te faciliteren en daar ook op te reageren als er gevoelige dingen gedeeld worden. Sommige respondenten noemen daarbij ook de behoefte om anders te mogen denken, of om zich vrij te voelen in het delen van andere theologische overtuigingen en hierover met elkaar in gesprek te kunnen gaan. Ze verlangen daarin naar een stukje sociale acceptatie tijdens de discussie, zonder dat dit meteen de sfeer bederft. De oudere respondenten geven daarnaast aan dat de ontvangst en het welkom voor hun een belangrijke rol speelt in hun behoefte naar veiligheid. Omdat de VEZ zo'n grote gemeente is kunnen gemeenteleden zich makkelijk een buitenstaander voelen, en het moeilijk vinden om goed te integreren binnen de groep. Zo vertelt een respondent dat het impact op hem had toen hij bij zijn deelname aan een cursus bij de ingang welkom werd geheten; dat bleef hem bij, en zorgde voor een prettige sfeer.

Onderwijsvormen die duidelijk en toegankelijk zijn spelen ook een rol in de behoefte naar veiligheid, maar respondenten maken duidelijk dat dit in de gemeente over het algemeen goed geregeld is. Onderwijs wordt in de VEZ helder en duidelijk gepresenteerd, en het is niet moeilijk om eraan deel te nemen. Wel geeft een oudere respondent aan dat het ingewikkeld voor haar is om zich via de computer aan te melden voor een cursus. Veel liever zou ze hebben dat het ook telefonisch kan, en het op die manier meer toegankelijk is. Daarnaast vertelt een jongere respondent dat het Leerhuis beter bij Home Base gepresenteerd kan worden, omdat de jongeren vaak niet op de hoogte zijn van het onderwijsaanbod. Omdat veel jongeren niet naar de zondagochtenddienst gaan, is het belangrijk dat het aanbod ook bij hun bijeenkomsten wordt gepresenteerd. Waar de toegankelijkheid van het onderwijs voor een van de respondenten nog beter kan, is in de mogelijkheid om flexibel te kunnen deelnemen. Ze vertelt over hoe ze graag wou deelnemen aan een pastorale cursus, maar vanwege onregelmatige werktijden niet elke avond aanwezig kon zijn. Uiteindelijk lukte het (in overleg) om dit toch in een alternatieve vorm te doen, maar het duurde twee jaar voordat dit eindelijk voor haar mogelijk werd gemaakt.

Sociale behoeften: sociale onderwijsvormen

Samen leren is voor de respondenten belangrijk, en ze hebben daar in het gemeente-onderwijs ook duidelijk behoefte aan. Respondenten laten daarbij weten dat ze de ander juist ook nodig hebben om te groeien in geloof. In hun eentje zijn ze minder gedisciplineerd, en andere geloofsgenoten brengen ook weer nieuwe perspectieven op tafel. Ze hebben er daarom ook behoefte aan om tijdens het onderwijs met elkaar in gesprek te gaan, te kunnen sparren, en juist ook door dat gesprek te leren. Die interactie mag vervolgens ook praktisch gemaakt worden door creatieve werkvormen, of door met elkaar in beweging te komen. Door samen uit te stappen ervaren gemeenteleden dat ze ergens deel van uitmaken, en een gemeenschappelijk doel hebben. Een van de respondenten vertelt daarbij over haar positieve ervaring in het

volgen van de cursus InVEZteren: “Ik merk dat er dan ook iets ontstaat in de groep: een heerlijke dynamiek. Je voelt je vertrouwd, de sfeer is prettig, creatieve werkvormen zijn er, zodat je echt die verbinding hebt met elkaar, interactie, je leert van elkaar, je leert met elkaar, je durft elkaar die prikkelende vraag te stellen waardoor je ook zelf weer groeit, maar ook de ander want die krijgt weer de ruimte om zijn/haar verhaal te doen.” Een respondent laat weten dat de klaslokaalsetting er daarbij vaak voor zorgt dat je van andere deelnemers afgezonderd raakt, en de verbinding minder wordt.

Respondenten geven aan dat ook het verschil in leeftijd een waardevolle aanvulling is in sociaal onderwijs. Oud en jong kunnen van elkaar leren, en dat creëert een waardevolle dynamiek. Wel vertelt een respondent dat ze haar eigen generatie erg mist in het leerhuis: de dertigers en jonge gezinnen lijken vaak afwezig te zijn, waardoor ze minder behoefte heeft om aan het onderwijs deel te nemen. Ze zou daar erg graag een stuk vernieuwing in zien, zodat het enthousiasme van die generatie ook in het Leerhuis terugkomt.

Sociaal leren in de gemeente kan ook een pastorale dimensie hebben, maar respondenten vertellen dat ze daar alleen behoefte aan hebben als het op dat moment ook passend is. Niet elke cursus is geschikt voor het delen van persoonlijke zaken, en daar moet ook een stuk veiligheid voor aanwezig zijn. Daarnaast geven respondenten ook aan dat hun kring daar al een belangrijke rol in speelt. Praktische levensomstandigheden als relationele zaken, werkgerelateerde dingen, verdriet, ziekte, verlies of rouw krijgen in kringverband een belangrijke plek, terwijl het onderwijs op de kring juist een plaats op de achtergrond inneemt.

Behoeftte aan erkenning en waardering: onderwijsvormen die goed aansluiten

Respondenten geven aan dat ze er behoefte aan hebben dat de VEZ aansluit bij waar ze nu zijn in hun kennisniveau en geloofsgroei, bijvoorbeeld door het hebben van een uitgebreid aanbod. Daarnaast wordt ook vooral duidelijk dat een goede aansluiting bij hun leerstijl belangrijk is. De manier waarop gemeenteleden leren is onderdeel van hun karakter, en maakt deel uit van hoe ze groeien in hun geloof. Zo geven meerdere respondenten aan ‘doeners’ te zijn, en minder te hebben met theorie en de klaslokaalsetting; daar knappen ze op af. Een andere respondent geeft aan dat ze meer een ‘dromer’ is, en dat het belangrijk voor haar is dat het onderwijs ruimte maakt voor expressie en sfeer. Respondenten vertellen daarbij behoefte te hebben aan creatieve onderwijsvormen, omdat de standaardcursus te duf kan zijn. De respondenten die vooral ‘denkers’ zijn laten weten dat de VEZ daar goed bij aansluit, maar anderen laten weten dat ze het juist jammer vinden dat veel van het onderwijsaanbod erg theoretisch is, en gericht lijkt te zijn op hoger-opgeleiden en oudere gemeenteleden. Zo vertelt een van de respondenten: “Weet je, dat niveau van de opzieners en het dergelijke is denk ik toch wel, ja dat zijn niet zozeer de doeners. In mijn beleving hè, het niveau van de cursussen ligt denk ik ook wel vrij hoog. Ja dat is zoals ik het een beetje ervaar. Dus mis je daar niet de gewone man mee.”

Wanneer aan respondenten gevraagd wordt of ze behoefte hebben aan coachend leren, vinden ze dat een interessant idee. Het zou fijn zijn om op die manier het drukke gezinsleven ook met gemeenteonderwijs te kunnen combineren, en daarnaast geeft het de mogelijkheid om het leren ook toe te spitsen op gerichte thema’s. Onderwijs voor groepen wordt vaak op een

bepaalde doelgroep afgestemd, maar bij coaching is een stuk persoonlijke begeleiding mogelijk; ook bij het inzetten van specifieke onderwijsvormen. Een respondent geeft daarbij aan dat die begeleiding (of het regelmatig afspreken met een kleine groep) wel belangrijk blijft: niet alle gemeenteleden hebben de discipline om thuis met regelmaat ergens mee aan de slag te gaan. Coaching zou gemeenteleden daarnaast kunnen helpen om ook toe te groeien naar een taak of bediening in de gemeente, bijvoorbeeld op het vlak van woordverkondiging.

Behoeften op cognitief vlak: uitdagend leren en studeren

Respondenten geven aan behoefte te hebben aan uitdagend leren en studeren. Zo vertelt een gemeentelid dat er in het Leerhuis best eens wat pittige thema's besproken mogen worden, die in de kerk niet zo vaak voorkomen. "Uitdagende thema's kunnen niet altijd vanaf de preekstoel, maar gebruik voor zulke thema's dan het Leerhuis. Die thema's hebben een discussieruimte nodig, daar moet je over kunnen praten." Opvallend is daarbij dat uitdagend leren en studeren voor veel respondenten niet direct ook te maken heeft met cognitieve uitdaging, of puur theoretisch onderwijs. Zo vertellen respondenten dat ze graag meer zouden willen weten over maatschappelijke thema's, die ze praktisch kunnen toepassen in hun dagelijkse leven. Uitdagende thema's die verder door respondenten worden geopperd zijn omgaan met niet-gelovige mensen in de omgeving, hoe omgaan met vaccinatie, single zijn in de kerk, jongeren die drugs gebruiken, zelfdoding en andere 'taboe'-thema's, of omgaan met vluchtelingen. Een gemeentelid vertelt: "Ja, dat vind ik heel belangrijk. Bijvoorbeeld het Leerhuisonderwerp over omgaan met moslims, ook geestelijk gezien, dat kon ik dan goed toepassen op de Syrische vluchtelingen in mijn buurt. Je wilt dat die mensen zich toch welkom voelen. En zij hebben het heel veel over religie, dus we konden veel over het geloof praten."

Ook andere elementen vallen voor respondenten onder uitdagend leren. Zo geven ze aan dat er ruimte moet zijn voor open discussie tijdens het onderwijs, en ook het kunnen stellen van vragen. Daarnaast is het ontwikkelen van gaven en talenten een uitdaging die respondenten willen terugzien in het onderwijs, en ook het in de praktijk kunnen brengen van het geloof. Een respondent vertelt over hoe ze behoefte heeft aan meer dan het alleen leren kennen van een Bijbelboek, maar dat ze haar geloof ook praktisch wilt maken. Ze oppert dat het Leerhuis niet alleen een Leerhuis mag zijn, maar ook een 'Ontwikkelingshuis', met een ontwikkelingscultuur, waarbij gemeenteleden iets kunnen betekenen voor hun medemens, hun geloof leren uit te leven, en Gods liefde kunnen uitdragen. Uitdagend leren en studeren gebeurt voor respondenten met dit alles in een brede waaier van thema's en onderwijsvormen. Een oudere respondent laat daarbij weten dat de uitdaging voor VEZ daarom ook ligt bij het uitvinden wat hem als gemeentelid prikkelt, zodat er ook voor hem wat in het Leerhuis te vinden is.

Behoeften op esthetisch vlak: esthetisch uitnodigende onderwijsvormen

Respondenten geven aan dat ze behoefte hebben aan een esthetisch mooie vormgeving van het onderwijs, maar vertellen ook dat de VEZ dit (voor een deel) al heel goed doet. De aankleding van het onderwijs is op hoog niveau, en respondenten zijn daar over het algemeen tevreden mee. Tegelijkertijd wordt wel aangegeven dat de lokalen in het VEZ-centrum niet erg aantrekkelijk zijn, en dat daar meer gedaan mee kan worden. Een gemeentelid noemt als voorbeeld het zetten van een bloemetje op tafel, het creëren van wat hoekjes of het bij elkaar schuiven van de tafels, wat daarmee een stuk gezelligheid creëert. De aankleding heeft daarbij

ook impact op de sfeer in de groep: als gemeenteleden in een gezellige ruimte zitten, zorgt dat voor een gezellige sfeer. Daarbij wordt aangegeven dat dit voor de oudere generatie belangrijk is (behoefte aan het 'huiselijke'), maar ook voor de jongeren: het mag allemaal minder schools. Een van de jongere respondenten vertelt hierover: "Want ik ben zelf ook zo'n dromer, dus ik ben sfeergevoelig, weet je wel, ik ben gevoelig, wel voor dit soort dingen zeg maar, als ik op een kale stoel moet zitten achter een schoolbureautje dan word ik niet gestimuleerd om deel te nemen aan het gemeenteonderwijs."

Esthetisch uitnodigende onderwijsvormen kunnen dus prikkelen om sneller aan het onderwijs deel te nemen, maar dit verschilt wel per gemeentelid. Respondenten geven daarbij ook aan dat ze uiteindelijk de inhoud belangrijk vinden dan de vormgeving. Tegelijkertijd zorgen esthetisch uitnodigende onderwijsvormen er ook voor dat de inhoud juist beter binnenkomt. Een gemeentelid vertelt dat een aantrekkelijke vormgeving kan helpen bij het leerproces: om de stof beter tot je te nemen, en goed te onthouden wat er geleerd wordt. Een voorbeeld dat wordt genoemd is het gebruik van beeldmateriaal: de (Bijbel)voorstellingen van Rembrandt kunnen betekenis aan onderwijs geven waardoor de stof beter onthouden wordt.

Behoefte aan zelfontplooiing: persoonlijke ontwikkeling

Respondenten vinden persoonlijke ontwikkeling belangrijk, en hebben er ook in de VEZ behoefte aan om meegenomen te worden in een stuk zelfontplooiing. Door persoonlijk tot ontwikkeling te komen groeien gemeenteleden toe naar hoe God ze bedoeld heeft, en dat hangt voor respondenten vaak ook samen met hun geloofsleven. Een van de behoeften die daarbij duidelijk naar voren komt is het kunnen groeien naar een taak in de gemeente. Respondenten verlangen ernaar om aan de gemeente bij te kunnen dragen, maar zijn vaak onzeker over het oppakken van een taak; of ze het wel kunnen, of dat het niet te hoog gegrepen voor ze is. Ze zijn daar ook merkbaar naar op zoek, en stellen vragen als: 'Wat is mijn talent?', en 'Hoe kan ik bijdragen aan de gemeente?' Talentontwikkeling helpt gemeenteleden om een taak op te kunnen pakken, op basis van wat ze zelf in huis hebben. Daarbij wordt ook geopperd dat juist het oppakken van de taak zelf ook heel vormend kan zijn: een respondent vertelt over hoe ze andere gemeenteleden positief heeft zien veranderen doordat ze in een taak mochten groeien.

De verschillende respondenten halen allerlei voorbeelden aan over waar hun verlangen ligt in het kunnen bijdragen aan de gemeente. Zo vertelt een respondent over haar verlangen om meer met muziek te willen doen. Ze zou er behoefte aan hebben om als gemeentelid deel te kunnen nemen aan een aanbiddingscursus, met ook de mogelijkheid om op het podium in een band terecht te komen. Een andere respondent noemt zijn (jarenlange) verlangen om te willen groeien in het geven van onderwijs, omdat hij merkt dat hij van binnen gepassioneerd is over de kennis die hij met zich meedraagt, en die wil delen. Weer een andere respondent noemt haar verlangen om te groeien in het kunnen geven van pastorale zorg aan andere gemeenteleden, omdat ze iets wil betekenen voor de ander. Een volgende respondent vertelt over haar verlangen om te leren hoe ze jongeren pastoraal kan helpen, om op de juiste manier voor ze te bidden tijdens bijvoorbeeld een GLOW-dienst. Ook andere verlangens komen naar voren: de mogelijkheid om te leren bidden voor mensen tijdens een Ministrycursus, het verlangen om te groeien in de gave van profetie, het willen leren spreken vanuit de Bijbel voor een groep, en kunnen groeien in leiderschap. Een respondent oppert dat 'meeloopmomenten' hierbij

kunnen helpen, waarbij gemeenteleden door bestaande vrijwilligers worden uitgenodigd om eens te komen kijken bij (en te leren over) wat ze doen. Een andere respondent beaamt dat ook: hij vertelt over zijn waardevolle (leer)ervaringen die hij mocht hebben in het meelopen met een ziekenzalving, of het voeren van pastorale gesprekken met weduwen in de gemeente.

Behoeftte aan zingeving en transcendentie: ervaren van je geloof

Als het gaat om de behoefte aan zingeving en transcendentie, geven respondenten aan dat ze zeker behoefte hebben aan het ervaren van hun geloof in gemeente-onderwijs, en ook in het praktisch kunnen uitleven ervan. Zo vertelt een gemeentelid dat het ervaren van God er ook bij hoort, omdat christenen niet voor niets naar de kerk komen. De kerk is niet zomaar een gebouw, maar het is God waarvoor gekomen wordt, en daarom mag God ook in het onderwijs centraal staan. Daarbij wordt duidelijk dat het ervaren van geloof voor respondenten een brede betekenis heeft, en per definitie niet altijd te maken heeft met het werk van de Heilige Geest. Zo hebben respondenten er behoefte aan om te leren hun geloof uit te leven, door bijvoorbeeld praktisch onderwijs. Niet alle gemeenteleden vinden het makkelijk om zelf hun geloof in de praktijk te brengen, en daarom hebben ze soms hulp nodig om het lef te ontwikkelen daar ook iets mee te doen. Deel uit kunnen maken van een project kan gemeenteleden helpen om iets te betekenen voor hun medemens, of een cursus over evangelisatie kan helpen bij het geven van antwoorden op vragen van mensen die niet in Jezus geloven.

Naast het praktische element vinden respondenten ook het transcendente aspect van het ervaren van geloof belangrijk, en hebben ze behoefte aan het ervaren (of leren kennen van) de werking van de Heilige Geest. Een respondent geeft aan dat ze het best interessant zou vinden om het een keer te hebben over tongentaal, en iemand anders vertelt dat hij graag meer zou willen leren over profetie. Tegelijkertijd wordt het ook duidelijk dat het samen bidden, of ervaren van de gaven van de Geest voor een aantal respondenten als spannend wordt ervaren. Het is belangrijk dat daar ook eerst een stuk relatie en veiligheid voor aanwezig zijn, en respondenten moeten kunnen acclimatiseren voordat ze daar open voor staan. Het ervaren van God wordt daarnaast wel als iets waardevols en belangrijks gezien, en respondenten hebben daar ook duidelijk behoefte aan. Zo vertelt een gemeentelid dat hij het heel mooi vindt als hij merkt dat de Heilige Geest iets openbaart uit de Bijbel, en dat dit voor hem echt een bijzondere geloofservaring kan zijn. Een ander gemeentelid vertelt daarnaast over hoe getuigenissen hem altijd enorm opbouwen in zijn geloofsleven: “Ja dat is echt wat mij betreft het ultieme. Dat je gewoon hoort en ziet wat mensen meemaken met God. Dan gaan ze stralen. En dan weet je gewoon echt: Dit is waar het om draait, en het leven sowieso. Ja dat vind ik echt een verademing altijd om naar te luisteren.” Ook worden geloofsuitingen- of rituelen als waardevol ervaren, zoals het aansteken van een kaars, knielen bij het kruis, de biecht, of het vieren van avondmaal. Zulke momenten kunnen helpen om uiting te geven aan moeilijke (levens)omstandigheden, en het elkaar troosten in het geloof. Een respondent geeft aan dat ze zulke ervaringen ook meeneemt in haar verdere leven, en wanneer het geloof dan wat minder leeft kunnen die herinneringen haar helpen.

5 Conclusie

Bij het vernieuwen van haar onderwijsaanbod is het voor de VEZ belangrijk om goed aan te sluiten bij de verscheidenheid van haar gemeenteleden. Naar aanleiding hiervan werd een onderzoeksopzet gemaakt waarmee de behoeften van gemeenteleden in kaart konden worden gebracht, zodat de VEZ de betrokkenheid van haar leden bij het onderwijs kan vergroten. De centrale onderzoeksvraag luidde hierbij: “Wat zijn de behoeften van VEZ gemeenteleden op het vlak van de vorm van onderwijsaanbod vanuit hun beginsituatie als het gaat om leren en groeien in hun geloof, en hoe kan de VEZ daar het beste bij aansluiten?”

In het theoretisch kader is duidelijk geworden dat mensen een brede waaier aan behoeften hebben, waar ook in een leerorganisatie op in kan worden gespeeld. Daarbij kunnen de acht verschillende soorten behoeften van Maslow elk praktisch vertaald worden naar een gezonde leeromgeving, waarbij elementen als sociale onderwijsvormen, lichamelijk (on)gemak, uitdagend leren en studeren, en het vinden van betekenis aan bod komen. Daarbij mag ook rekening gehouden worden met het feit dat leren en groeien in geloof een pastorale dimensie heeft, waarbij lijden, gebrokenheid, en zingeving een rol spelen. Leren in de gemeente gebeurt vanuit een transcendente basis, van waaruit gemeenteleden tot zelfontplooiing mogen komen.

Na een overzicht gegeven te hebben van het huidige onderwijsaanbod van de VEZ, is duidelijk geworden wat verstaan kan worden onder ‘onderwijsvormen’. De VEZ kan verschillende vormen inzetten om bij de behoeften van haar leden aan te sluiten, zoals instructievormen, interactievormen, opdrachtvormen, samenwerkingsvormen, spelvormen en (sociale) mediavormen. De verschillende vormen sluiten daarbij aan bij de verschillende behoeften en leerstijlen van VEZ gemeenteleden. Denk aan samenwerkingsvormen die vooral sociaal leren stimuleren, instructievormen die zorgen voor cognitieve uitdaging, of (sociale) mediavormen die kunnen voorzien in behoeften op vlak van lichamelijk (on)gemak.

Hiernaast is onderzocht hoe de beginsituatie van de respondenten eruit ziet, door aan de hand van verschillende aspecten zoals voorkennis, omgevingskenmerken of leerstijl gemeenteleden te interviewen. Hiermee is van elk gemeentelid een schets ontstaan, die de VEZ als uitgangspunt kan gebruiken in het vormgeven van haar onderwijs. Elke schets laat daarbij de unieke situatie van een gemeentelid zien, en is gerelateerd aan hoe ze tegen het huidige onderwijsaanbod aankijken. Hiermee wordt duidelijk hoe de persoonlijke behoeften van elk gemeentelid ook gerelateerd zijn aan hun eigen context, en de VEZ kan dit gebruiken om de betrokkenheid bij haar onderwijs te vergroten.

Als het gaat om het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag, blijkt dat gemeenteleden verschillende behoeften hebben over de hele linie van de acht verschillende categorieën die zijn langsgekomen. Het onderstaande overzicht geeft beknopt de kernpunten weer, en per categorie kan voor meer informatie worden teruggegrepen naar de resultaten uit paragraaf 4.2. De volgende kernpunten worden op een rij gezet:

1. Als het gaat om de fysiologische behoeften vertellen respondenten dat inhoud belangrijker is dan lichamelijk gemak. Tegelijkertijd moeten de basisvoorzieningen wel goed

voor elkaar zijn, want eten, drinken en pauze zorgen ook voor afwisseling en sfeer, en geven de mogelijkheid om met mede-deelnemers te praten over wat er geleerd is. Opvallend is daarnaast dat reistijd geen obstakel is in het deelnemen aan het aanbod, en dat eensgezind wordt aangegeven dat er meer behoefte is aan fysiek- dan online onderwijs.

2. Bij de behoefte aan veiligheid blijkt dat geloofsgroei heel persoonlijk is, en dat een prettige sfeer veel bijdraagt aan de toegankelijkheid van het onderwijs. Respondenten vinden daarbij het welkom belangrijk, omdat ze in het grote ledenaantal van de VEZ het gevoel hebben makkelijk in de massa te verdwijnen. Ook is er behoefte aan sociale acceptatie, waarmee wordt aangegeven dat ruimte voor discussie en een afwijkende mening belangrijk zijn. Voor respondenten kan het onderwijsaanbod op sommige vlakken nog toegankelijker: bijvoorbeeld door het Leerhuisaanbod te presenteren bij Home Base, of door flexibel en makkelijk te kunnen deelnemen aan een cursus.
3. Bij de sociale behoeften geven respondenten aan dat samen leren belangrijk voor ze is. Daarbij leeft de behoefte om met elkaar in gesprek te gaan tijdens onderwijs, te kunnen sparren, en ook met elkaar op te trekken in creatieve onderwijsvormen. Door met elkaar in beweging te komen ervaren respondenten dat ze ergens deel van uit maken, en een gemeenschappelijk doel hebben. Verschil in leeftijd vormt daarbij een waardevolle aanvulling, en de mix van jong en oud creëert een waardevolle dynamiek. Tegelijkertijd wordt soms ook de jongere generatie (twintigers en dertigers) in het Leerhuis gemist, waardoor de behoefte om deel te nemen aan het onderwijs afneemt.
4. Wanneer het gaat om de behoefte aan erkenning en waardering vertellen respondenten dat ze graag willen dat de VEZ aansluit bij hun leerstijl, en dat het huidige onderwijs daar vaak nog te theoretisch voor is. De 'doeners' hebben minder met een klaslokaal-setting, en voor 'dromers' is expressie en sfeer belangrijk. Een divers onderwijsaanbod en creatieve onderwijsvormen kunnen helpen om beter bij de verschillen in leerstijl aan te sluiten. Coachend leren geeft daarnaast de mogelijkheid om onderwijsaanbod beter toe te spitsen op wat respondenten persoonlijk nodig hebben.
5. Bij de behoeften op cognitief vlak wordt duidelijk dat uitdagend leren per definitie niet perse gaat over theoretisch leren, maar in allerlei vormen en maten kan plaatsvinden. Respondenten geven bijvoorbeeld aan behoefte te hebben aan maatschappelijke thema's, onderwijs over omgaan met niet-gelovige mensen, vaccinatie, single zijn in de kerk, vluchtelingen, of problematiek onder jongeren. Daarnaast zorgt ook de mogelijkheid tot open discussie voor uitdaging in het onderwijs, het kunnen ontwikkelen van gaven en talenten, en het praktisch uitleven van geloof.
6. Bij de esthetische behoeften vertellen respondenten dat de VEZ op dit vlak al heel goed bezig is, en ze vinden de aankleding van het onderwijs op een hoog niveau. Tegelijkertijd vinden ze dat de lokalen in het VEZ-centrum niet aantrekkelijk zijn, en dat heeft impact op de sfeer. Dit is vooral voor de oudere en jongere generatie belangrijk, en daarbij wordt aangegeven dat er behoefte is aan een leeromgeving die minder 'schools' aandoet. Daarnaast kunnen aantrekkelijke onderwijsvormen ook bijdragen aan het leerproces: interessante materialen en hulpmiddelen zorgen ervoor dat respondenten beter onthouden wat er wordt geleerd.

7. Als het gaat om de behoefte aan zelfontplooiing wordt duidelijk dat respondenten zich actief afvragen wat ze aan de gemeente kunnen bijdragen. Daarbij leeft de behoefte om met onderwijs geholpen te worden in persoonlijke ontwikkeling, zodat ze leren om hun talent in de gemeente in te zetten. Voorbeelden die daarbij door respondenten worden genoemd zijn de behoefte om deel te nemen aan een aanbiddingscursus, leren geven van onderwijs, groeien in leiderschap, leren bidden voor anderen, of onderwijs over het verlenen van pastorale zorg aan jongeren en volwassenen.
8. Bij de behoefte aan zingeving wordt duidelijk dat respondenten verlangen naar het ervaren van hun geloof in het onderwijs, en dat dit op verschillende manieren aan bod kan komen. Er is behoefte om het geloof uit te leren leven, bijvoorbeeld door deel uit te maken van projecten waarbij iets voor een ander betekend kan worden. Daarnaast zorgen geloofsuitingen- of rituelen voor troost wanneer dat nodig is, of voor het uiting kunnen geven aan moeilijke levensomstandigheden. Ook hebben respondenten behoefte aan het ervaren van de Heilige Geest. Daarbij zijn echter relatie en veiligheid belangrijk, omdat dit als spannend wordt ervaren.

6 Discussie

Dit onderzoek had een aantal uitdagingen die vooral in het opstellen van een goed theoretisch kader moesten worden opgelost. Daarbij werden vragen gesteld als: wat kan überhaupt onder 'behoeften' worden verstaan? En wat kan bedoeld worden met 'vormen van onderwijs'? Omdat dit onderzoek plaatsvond op het snijvlak van gemeentewerk en didactiek, moest de verklaring van die begrippen helder zijn. Didactiek richt zich immers per definitie op het reguliere onderwijssysteem, en niet op een context van (praktisch) geloof, religie, en het vrije karakter van leren in een kerkelijke gemeente; laat staan op onderwijs dat hoofdzakelijk gericht is op volwassenen. Dat maakte het soms lastig om bepaalde begrippen te definiëren, waardoor onder andere bijvoorbeeld gekozen is voor het begrip 'onderwijsvorm', en niet voor 'didactische werkvorm', wat vaker in de didactische literatuur voorkomt. Daarnaast was het belangrijk om een goede afbakening te maken tussen 'vorm' en 'inhoud', waarbij dit onderzoek vooral draait om de vorm waarmee het onderwijs in een gemeente wordt opgezet. Toch is er soms overlap tussen die twee, en geven respondenten in de onderzoeksresultaten ook regelmatig hun mening over de inhoud. Dat blijft echter waardevol, omdat een juiste onderwijsvorm bepaalde vormen van inhoud ook kan faciliteren. Wanneer een respondent bijvoorbeeld het verlangen uitspreekt om (wat betreft cognitieve uitdaging) meer te willen horen over maatschappelijke thema's, kunnen verschillende vormen worden ingezet om dat beter in de gemeente mogelijk te maken.

Een tweede uitdaging was het bereiken van een verzadigingspunt in het houden van de interviews. Bij kwalitatief onderzoek wordt de mate van betrouwbaarheid hoger als bij het afnemen van de interviews een punt bereikt wordt waarin alleen nog dezelfde antwoorden worden gegeven (verzadiging), en er door de respondenten geen nieuwe dingen meer worden aangedragen (Verhoeven, 2018). Omdat de onderzoeksgroep (VEZ gemeenteleden) heel breed is en uit allerlei verschillende soorten mensen bestaat, was die verzadiging moeilijk te bereiken. Toch was er een duidelijke overlap in de antwoorden die werden gegeven tijdens de interviews, en is in ieder geval een bepaalde mate van verzadiging bereikt. Daarbij is duidelijk geworden dat de onderzoeksvraag op basis van de afgenomen interviews goed te beantwoorden is, wat waardevolle informatie biedt voor de VEZ.

Wanneer ik als onderzoeker terugkijk op de onderzoeksresultaten, zie ik dat de resultaten boven (mijn eigen) verwachting een waardevolle kijk geven op het integreren van gemeentewerk en didactiek. Ik kon tijdens mijn vooronderzoek weinig tot geen Nederlandse literatuur vinden over de combinatie van die twee, terwijl de gemeente bij uitstek een plek is waar mensen leren en groeien. Een van de waardevolle aspecten is daarbij de holistische benadering die de hiërarchie van Maslow biedt, want juist in een kerkelijke gemeente richt onderwijs zich op de hele mens. Dit onderzoek kan daarmee gebruikt worden om niet alleen een specifieke doelgroep aan te spreken, maar om zowel jong en oud, doeners en denkers, en nieuwe gemeenteleden te prikkelen om deel te nemen aan het onderwijs.

7 Aanbevelingen

Op basis van het geheel van de onderzoeksresultaten denk ik dat de VEZ in de vormgeving van haar onderwijs nog veel kan winnen. Met het onderzoek zijn een breed scala aan meningen en ideeën naar voren gekomen, die een waardevolle inkijk geven in hoe de leeromgeving van de gemeente door haar doelgroep wordt ervaren. Op basis van de resultaten kan ik de volgende aanbevelingen aan de gemeente doen:

- Tijdens de interviews (behoefte aan erkenning en waardering; punt 4 in de conclusie) wordt duidelijk dat de VEZ nog beter kan aansluiten bij de verschillen in leerstijl, karakter, en interesses van gemeenteleden. Door veel verschillende onderwijsvormen in te zetten kan de gemeente ervoor zorgen dat gemeenteleden zich herkennen in het aanbod, en dat vergroot de betrokkenheid. Daarnaast zorgt een diversiteit in onderwijsvormen er ook voor dat groepen worden aangesproken die nog niet eerder aan het onderwijs hebben deelgenomen, zoals de jongeren, of mensen wiens leerstijl tot op heden nog niet aansluit bij het vaak theoretische (en schoolse) karakter van het Leerhuis. Het literatuuronderzoek over onderwijsvormen kan daarmee dienen als hulp- en inspiratiebron, bijvoorbeeld door nieuwe cursusleiders een pakket mee te geven waaruit ze inspiratie kunnen opdoen voor het invullen van hun onderwijs.
- Het Leerhuis wordt door gemeenteleden nog niet altijd als de plek gezien waar ze graag leren en groeien in geloof. De jongere generatie wordt daar gemist, maar ook een dynamisch aanbod dat zich op verschillende leeftijden en thema's richt. De gemeenteleden die ik sprak deelden een schatkist aan waardevolle ideeën die het Leerhuis kan gebruiken om die frisse dynamische wind terug te krijgen (zie punt 5 in de conclusie; behoeften op cognitief vlak). Denk aan een aanbiddingscursus, onderwijs over single zijn in de kerk, projectmatig onderwijs waarbij je je geloof kunt uitleven, of onderwijs over meer praktische maatschappelijke thema's die rechtstreeks raakvlak hebben met het dagelijks leven. De VEZ kan deze ideeën gebruiken om meer diversiteit en dynamiek in het aanbod aan te brengen, zodat het Leerhuis voor gemeenteleden meer aantrekkelijk wordt.
- Bij de behoefte aan zelfontplooiing (punt 7) blijkt dat gemeenteleden graag een taak in de gemeente willen oppakken, maar dat ze vaak niet weten waar ze moeten beginnen. Door onderwijs beter te integreren met vrijwilligerswerk kunnen gemeenteleden geholpen worden in het ontwikkelen van hun talenten, waarna ze makkelijk kunnen doorstromen naar een plek waar ze iets kunnen bijdragen aan het geheel. Daarnaast valt vrijwilligerswerk ook onder 'leren door te doen'. De VEZ kan door meelooptomomenten, coaching of Leerhuisonderwijs dat inspeelt op een praktische taak gemeenteleden meenemen in zelfontplooiing, zodat ze in hun kracht kunnen worden gezet.

Naast de bovenstaande punten is het belangrijk om ook met de gemeenteleden zelf in gesprek te blijven over hun geloofsgroei. Tijdens dit onderzoek is duidelijk geworden dat groeien in geloof heel dynamisch is, maar dat ook mensen zelf vanuit hun persoonlijke beginsituatie heel verschillend zijn. De gemeenteleden die ik sprak vonden het regelmatig moeilijk om aan het onderwijs deel te nemen omdat ze vonden dat het niet voldoende bij hun aansloot. Het

aanbod in de gemeente is vaak gewoon niet ‘prikkelend’ genoeg, en daardoor spreekt het onvoldoende aan. De uitdaging van de VEZ ligt daarom niet zozeer in het aanbieden van een leeromgeving, maar in het ontwikkelen van een leeromgeving die dynamisch is, en waar (ge)loofs)leren weer leuk, interessant en bijzonder wordt.

Wanneer de onderzoeksresultaten vergeleken worden met het huidige onderwijsaanbod, wordt tegelijkertijd ook duidelijk dat er al veel goed gaat. Het onderwijs dat onder de gemeentezorg valt voorziet veel in de behoefte aan veiligheid, de sociale behoeften, en de behoefte aan transcendentie en zingeving. Tijdens mijn gesprekken met gemeenteleden werd vaker teruggegeven dat het veelzijdige karakter van het pastorale onderwijs als erg prettig wordt ervaren, en ik kreeg daar veel positieve reacties op terug. Daarnaast is er voor de denkers al voldoende diepgang in het Leerhuis aanwezig, en is het onderwijsaanbod als geheel erg toegankelijk en esthetisch mooi vormgegeven. Door te voorzien in zowel fysiek- als online onderwijs kunnen gemeenteleden zelf kiezen om zich toe te leggen op een cursus, of om in hun eigen tijd aan het aanbod deel te nemen. Al met al zijn er veel positieve reacties teruggegeven, en dat komt ook terug in de verschillende schetsen die in paragraaf 4.1 van gemeenteleden zijn gemaakt.

Dit onderzoek kan dienen als hulpbron, waarbij (bijvoorbeeld) de lijst met onderwijsvormen gebruikt kan worden om meer variatie in het aanbod aan te brengen. Daarnaast kan de theorie van Maslow dienen als een reminder om onderwijs op een holistische manier vorm te blijven geven, waarbij rekening wordt gehouden met een grote diversiteit aan gemeenteleden. De leercyclus van Kolb kan daar ook bij helpen, door onderwijsvormen te ontwikkelen die aansluiten bij zowel de denkers, de doeners, dromers en beslissers. De VEZ heeft daarmee de potentie om een bijzondere en dynamische leeromgeving te worden, waaraan mensen vanuit de brede regio deelnemen om meer te leren over hun geloof.

9 Bibliografie

- Atkinson, J. D., & Field, H. D. (1995). *New Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology*. Leicester: Inter-varsity Press.
- Benders, L. (2021, oktober 25). *Vier soorten triangulatie toepassen in je scriptie*. Retrieved from Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/triangulatie/>
- Blewitt, C. (2019, September 17). *Maslow's Hierarchy of Needs and the role it plays in correctional design*. Retrieved April 07, 2020, from Guymerbailey: <https://www.linkedin.com/pulse/maslows-hierarchy-needs-role-plays-correctional-design-craig-blewitt/>
- Boa, K. (2001). *Conformed to His Image*. Michigan: Zondervan.
- Crosswalk Editorial Staff. (2021, Maart 2). *Crosswalk's Top 30 Christian Podcasts Everyone Should Know About*. Retrieved from crosswalk.com: <https://www.crosswalk.com/faith/spiritual-life/crosswalk-s-top-20-christian-podcasts-everyone-should-know-about.html>
- de Kock, J., & Verboom, J. (2012). *Altijd Leerling*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- de Kok, M. (2018, oktober 5). *Scriptie Tips*. Retrieved from YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=zcG1JA9ks60>
- de Leeuwe, M., & Rubens, W. (2015). *Social learning en leren met sociale media*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Deil-Amen, R., & Rios-Aguilar, C. &. (2014). *Social media and higher education: A literature review and research directions*. University of Arizona and Claremont Graduate University.
- Edge, F. (1959). *Helping the Teacher*. Nashville: Broadman Press.
- Encyclo. (n.d.). *Didactiek definities*. Retrieved from Encyclo.nl: <https://www.encyclo.nl/begrip/didactiek>
- Frankl, E. V. (2004). *Man's search for meaning*. Londen: Rider.
- Gangel, K. O. (2005, maart 11). 12. *Discovering the Discovery Method*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/12-discovering-discovery-method>
- Gangel, K. O. (2005, maart 11). 13. *Using Projects in Teaching*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/using-projects-teaching>
- Gangel, K. O. (2005, Maart 15). 22. *Drama in the Classroom*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/drama-classroom>
- Gangel, K. O. (2005, maart 15). 24. *Developing Instructive Assignments*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/24-developing-instructive-assignments>
- Gangel, K. O. (2005, maart 10). 3. *Teaching Through Role Playing*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/3-teaching-through-role-playing>
- Gangel, K. O. (2005, maart 11). 6. *Teaching by discussion*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/6-teaching-discussion>

- Gangel, K. O. (2005, maart 11). 7. *Questions and answers in teaching*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/7-questions-and-answers-teaching>
- Gangel, K. O. (2005, Maart 11). 9. *The Panel Discussion*. Retrieved from Bible.org: <https://bible.org/seriespage/panel-discussion>
- Geerts, W. (2020). *Handboek voor leraren*. Bussum: Coutinho.
- Gray, C. (n.d.). *How to Listen to a Podcast Easily on any Device; Why Are Podcasts So Popular? 5 Reasons Why People Love Pods*. Retrieved from The Podcast Host: <https://www.thepodcasthost.com/>
- Maslow, A. H. (1970a). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Maslow, A. H. (1970b). *Religions, values, and peak experiences*. New York: Penguin.
- Mcleod, S. (2020, Maart 20). *Maslow's hierarchy of needs*. Retrieved April 7, 2020, from Simply psychology: <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- Smaling, A. (2009). *Generaliseerbaarheid in kwalitatief onderzoek*. Retrieved from Amsterdam University Press Online: https://www.aup-online.com/docserver/fulltext/18757324/14/3/KW_2009_014_003_002.pdf?expires=1659515096&id=id&accname=guest&checksum=04763735F0A981A942049BA42B1C2709
- Standeart, R., Troch, F., Peeters, I., & Stroobants, I. (2018). *Leren en onderwijzen*. Leuven: Uitgeverij Acco.
- Tay, L., & Diener, E. (2011, Februari 10). *Needs and Subjective Well-Being Around the World*. Retrieved April 07, 2020, from University of Dayton: <http://academic.udayton.edu/jackbauer/Readings%20595/Tay%20Diener%2011%20needs%20WB%20world%20copy.pdf>
- van der Horst, A., Meyer, H., Serlie, A., & Wanrooy, M. (2019). *Groot Psychologisch Modellenboek*. Van Duuren Management.
- Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom uitgevers.
- Vrije Evangelisatie Zwolle. (2019). *Onderwijsfilosofie VEZ*. Zwolle, Overijssel, Nederland.
- Vrije Evangelisatie Zwolle. (2020). *Jaarverslag*. Retrieved from vezwolle.nl: <https://vezwolle.nl/over-ons/jaarverslag>
- wij-leren. (n.d.). *Begrip - Didactiek*. Retrieved from wij-leren.nl: <https://wij-leren.nl/didactiek.php>
- Wij-leren, Begrip Leeromgeving*. (n.d.). Retrieved 05 06, 2020, from <https://wij-leren.nl/>: <https://wij-leren.nl/leeromgeving.php>
- Winkels, J., & Hoogeveen, P. (2018). *Het Didactische Werkvormenboek*. Assen: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum.

Bijlage 1: topiclijst beginsituatie en leerstijlen

Profiel

Leeftijd ...
Gender ...
Burgerlijke staat ...
Woonachtig in ...

Beginsituatie

Voorkennis:

Al christen sinds ...
Al VEZ lid sinds ...
In welke mate leeft het geloof voor jou?
Lees je vaak uit de Bijbel?
In welke mate merk je dat je geestelijk in je leven groeit?
Waar komt het meeste van jouw Bijbelkennis vandaan?
Typeert Bijbelkennis op een schaal van 1 tot 5 ...

Motivatie om te leren:

In welke mate voel je je betrokken bij de gemeente?
Hoe belangrijk vind je het om te groeien (en leren) in je geloof?
Op wat voor manier speelt VEZ onderwijs daar voor jou een rol bij?
Voel je je gemotiveerd om deel te nemen aan gemeenteonderwijs?

Omgevingskenmerken:

Wat is je opleidingsniveau?
Wat voor beroep oefen je uit?
Levensindeling qua tijd en werkdruk (druk of niet druk)
Financiële stress en invloed op gemeente-onderwijs
Gezondheid en invloed op gemeente-onderwijs

Leerklimaat:

Is het leerhuis voor jou een uitnodigende en open plek om te groeien in je geloof?
Op wat voor manier spelen relaties met andere gemeenteleden daarin een rol?

Kenmerken van de leraar:

Wat vind jij van de leraren die de VEZ inzet om je meer te doen leren over je geloof?

Leerstijlen

Na het voorlezen van elke leerstijl: in welke mate (1-5) herkent de respondent zich hierin? En indien veel herkenning: waarom?

Dromer:

Een dromer wil zaken graag van verschillende kanten bekijken, en heeft tijd nodig om goed te kunnen leren. De dromer houdt er daarbij van om eerst te observeren en informatie te verzamelen, en goed na te denken voordat hij/zij iets doet. Omdat een dromer een probleem van meerdere kanten kan bekijken, ziet hij veel oplossingen. Dromers houden ervan als het onderwijs de verbeelding prikkelt, nieuwe ervaringen oplevert, expressie en sfeer te weegbrengt en iets doet met zijn emoties. Daarnaast werken ze graag in groepen, houden ze ervan om met andere leerlingen te brainstormen, stellen ze vragen en denken ze goed na over de lesstof.

Denker:

Denkers houden van logisch nadenken. Om te kunnen leren vinden ze het fijn om heldere doelen voor zichzelf te stellen, en de lesstof in een theoretisch kader te plaatsen. Een denker is goed in logisch nadenken, houdt ervan om te redeneren, en leert graag uit boeken. Denkers ontdekken daarbij vaak algemene regels en principes, waarbij de theorie belangrijker voor ze is dan het in praktijk brengen van de lesstof. Denkers studeren graag zelf en hebben intellectuele uitdagingen nodig. De mogelijkheid om vragen te stellen is voor hun belangrijk, en ook om de redenering achter bepaalde waarheden te snappen.

Beslisser:

Beslissers vinden het belangrijk om te kunnen experimenteren en te analyseren, en maken daarbij gebruik van de lesstof, concepten en principes die ze al in huis hebben. Ze zijn minder gericht op de theorie, kunnen goed plannen en denken vaak probleemoplossend. Vooral de praktijk is belangrijk, en de lesstof moet daarom goed toepasbaar kunnen zijn in het leven en werkveld. Beslissers moeten de mogelijkheid krijgen om het geleerde zelf uit te proberen, en met de lesstof te kunnen experimenteren onder begeleiding van een docent. Het helpt ze als ze daarmee concrete voorbeelden krijgen aangereikt en andere hulpmiddelen waarmee ze aan de slag kunnen.

Doener:

Voor de doener is aanpakken belangrijk. Daarbij houden doeners ervan om problemen op te lossen en met uitdagende opdrachten aan de slag te gaan. Ze kunnen goed omgaan met onverwachte situaties in de praktijk, en hebben een grote dadendrang. Daarbij zijn ze avontuurlijk, handelen ze op intuïtie en gaan ze het liefst aan de slag. Doeners zullen vaak eerst dingen uitproberen, nog voordat ze over de theorie hebben nagedacht. Ze vinden het belangrijk om voldoende afwisseling te krijgen in het onderwijs dat ze volgen, en hebben vooral behoefte aan actie en expressie zonder al te veel te moeten zitten en luisteren.

Bijlage 2: topiclijst behoeften gemeenteleden

Elk soort behoeften omvat een onderwerp op de topiclijst. Daaronder wordt een verdere detaillering gegeven over welke thema's ik door kan vragen. Iedere keer kan ik een onderwerp introduceren en daarbij vragen: hoe belangrijk is dit voor je in het onderwijs van de VEZ? En vervolgens: waarom? En waar heb je op dit vlak precies behoefte aan? Bij iedere soort behoefte krijgt de respondent een kaartje met het kernwoord. Aan het einde van het interview stel ik dan de vraag: welke soort behoeften zijn voor jou het meest belangrijk?

1. Fysiologische behoeften

Kernwoorden: lichamelijk (on)gemak

Beginvraag: we vinden het allemaal fijn als we kunnen deelnemen aan onderwijs zonder dat dat teveel lichamelijk ongemak veroorzaakt. Denk bijvoorbeeld aan fijne stoelen, weinig of geen reistijd, frisse lucht, een goede temperatuur, pauze... Hoe belangrijk vind jij dit in het onderwijs van de VEZ?

Detaillering: Behoefte aan vormen waarin gemeenteleden zich gezien voelen in persoonlijke omstandigheden die leren moeilijk maken. Daarnaast vormen waarbij er frisse lucht aanwezig is, een aangename temperatuur, een haalbare (of geen reistijd) mogelijk wordt gemaakt, er comfortabele zitplaatsen zijn, en voldoende pauze gehouden kan worden

2. Behoefte aan veiligheid

Kernwoorden: duidelijke en toegankelijke onderwijsvormen

Beginvraag: onderwijs in de VEZ vind in allerlei verschillende vormen plaats. Hoe toegankelijk vind jij de verschillende manieren waarop je aan het onderwijs kunt deelnemen? Is de vormgeving en structuur van het onderwijs in de gemeente helder en duidelijk voor jou?

Detaillering: Behoefte aan vormen die niet te ingewikkeld zijn zodat gemeenteleden ze kunnen begrijpen, vormen die geschikt zijn voor meerdere en soms kwetsbare doelgroepen, vormen die makkelijk te vinden zijn en waar makkelijk aan deelgenomen kan worden, vormen waarbij geïnvesteerd wordt in een prettige sfeer

3. Sociale behoeften

Kernwoorden: sociale onderwijsvormen

Beginvraag: Hoe belangrijk vind jij het om samen met andere gemeenteleden te leren en groeien in je geloof?

Detailtering: Behoeftte aan vormen waarin het leren kennen van andere gemeenteleden een plaats krijgt, er kan worden samengewerkt tijdens het leren, en gemeenteleden kunnen de problemen kwijt waardoor ze minder goed leren

4. Behoeftte aan erkenning en waardering

Kernwoorden: onderwijsvormen die goed aansluiten

Beginvraag: Vind je het belangrijk dat onderwijs in de VEZ goed aansluit bij waar je nu bent in je kennisniveau en geloofsgroei? Zo ja, waarom? En waar heb je op dit vlak behoefte aan?

Detailtering: Behoeftte aan vormen waarbij er goed aangesloten wordt bij hun eigen kennisniveau en geloofsgroei, vormen die aansluiten bij de manier waarop gemeenteleden het beste leren

5. Behoeften op cognitief vlak

Kernwoorden: uitdagend leren en studeren

Beginvraag: Heb jij behoefte aan uitdaging bij het leren in de VEZ? En hoe ziet dat eruit voor jou?

Detailtering: Behoeftte aan vormen met nadruk op kennisoverdracht, prikkelend onderwijs, cognitieve uitdaging, relevante en/of maatschappelijke onderwerpen, voldoende diepgang, ruimte voor studie en zelfstudie

6. Behoeften op esthetisch vlak

Kernwoorden: esthetisch uitnodigende onderwijsvormen

Beginvraag: Vind jij het belangrijk dat het onderwijs in de VEZ aantrekkelijk vormgegeven wordt? En zou jij daar behoefte aan hebben als het gaat om het VEZ onderwijs?

Detailtering: Behoeftte aan vormen die esthetisch aantrekkelijk zijn, uitnodigend en modern, waarbij gebruik wordt gemaakt van uitnodigende materialen, vormen die kwaliteit en sfeer uitstralen

7. Behoeftte aan zelfontplooiing

Kernwoorden: persoonlijke ontwikkeling

Beginvraag: Hoe belangrijk vind je dat het onderwijs in de gemeente echt een stukje persoonlijke ontwikkeling (zelfontplooiing) voor jou mogelijk maakt?

Detailtering: Behoeftte aan vormen die gemeenteleden motiveren voor groei, ruimte geven voor talentontwikkeling, voorbereiding op oppakken van taken in de gemeente en samenleving, persoonlijke begeleiding mogelijk maken, afgestemd kunnen worden op de leerwensen

van individuele leerlingen, ten volle kunnen benutten van je potentieel; denk ook aan meeloopmomenten met bedieningen/taken/vrijwilligers in de gemeente

8. Behoeften op het vlak van transcendentie of zingeving

Kernwoorden: ervaren van je geloof

Beginvraag: Heb jij behoefte aan het ervaren van God en het uitleven van je geloof in het onderwijs van de VEZ?

Detailering: Behoeftte aan vormen waarin gebed, geloofsrituelen, vinden van betekenis, het kunnen uitleven van kennis en geloof, en ervaren van de Heilige Geest in voorkomen

Bijlage 3: voorbeeld codering MAXQDA

Code System

- ▼ Soorten behoeften
 - ▼ Fysiologische behoeften
 - ▼ Lichamelijk (on)gemak
 - Lichamelijk (on)gemak algemeen
 - Eten en drinken
 - Lichamelijke beperking
 - Behoeftte aan pauze
 - Temperatuur
 - Goede ruimte
 - Online onderwijs
 - Reistijd
 - Ventilatie van onderwijsruimten
 - ▼ Behoeftte aan veiligheid
 - ▼ Duidelijke en toegankelijke onderwijsvormen
 - Grote vs. kleine groepen
 - Je veilig voelen
 - Flexibel kunnen deelnemen
 - Goede kennisgeving over onderwijsaanbod
 - Aanmeldingsproces onderwijs
 - Anders kunnen zijn
 - Aansluiting vinden bij 'andere typen mensen'
 - Helder en duidelijke structuur en vormgeving
 - Gevoel van vrijheid
 - Prettige sfeer
 - ▼ Sociale behoeften
 - ▼ Sociale onderwijsvormen
 - Sociaal leren - algemeen
 - Samenwerkend leren
 - Ruimte om elkaar te leren kennen
 - Sociaal leren - op een kring
 - Liever alleen leren
 - Sociaal leren - door discussie/sparren
 - Sociaal leren - belang van sociale gemeenschap
 - Sociaal leren - obstakels met elkaar kunnen bespreken
 - ▼ Behoeftte aan erkenning en waardering
 - ▼ Onderwijsvormen die goed aansluiten
 - Onderwijsvormen die goed aansluiten - algemeen
 - ▼ Coachend leren
 - Huiswerk
 - Aansluiting bij leerstijl
 - Aansluiting bij kennis- en geloofs niveau
- ▼ Behoeften op cognitief vlak
 - ▼ Uitdagend leren en studeren
 - Ruimte voor vragen/eigen inbreng
 - Zelfstandige geloofsverdieping
 - Prikkelend onderwijs
 - Relevante- en maatschappelijke onderwerpen
 - Meer geloofsverdieping
 - Cognitieve uitdaging
 - Onderwijs in de praktijk brengen
 - ▼ Behoeften op esthetisch vlak
 - ▼ Esthetisch uitnodigende onderwijsvormen
 - Aantrekkelijke ruimten
 - Sfeer en gezelligheid (aankleding)
 - Promofilmpjes
 - Uitnodigende materialen
 - Aantrekkelijke vormgeving
 - ▼ Behoeftte aan zelfontplooiing
 - ▼ Persoonlijke ontwikkeling
 - Persoonlijke ontwikkeling - algemeen
 - Behoeftte aan talentontwikkeling
 - Coachend leren
 - ▼ Groeien in/naar een taak in de gemeente
 - Pastoraal/ondersteunend
 - Spreeken/onderwijs
 - Organisatorisch
 - Kinder-/Jeugdwerk
 - Ontwikkelen in leiderschap
 - Verlangen om vrijwilliger te worden
 - Meelopen met bedieningen
 - Ministry en gebed
 - Aanbidding en muziek
 - ▼ Praktisch onderwijs
 - Ontwikkelingscultuur in de VEZ
 - ▼ Behoeftte aan zingeving en transcendentie
 - ▼ Ervaren van je geloof
 - Ervaren van je geloof - algemeen
 - God in moeilijke omstandigheden
 - Werk van de Heilige Geest
 - Gebed/samen bidden
 - God centraal
 - Samen qeloven

Bijlage 4: voorbeeld software MAXQDA

C:/Users/benja/Mijn Drive/Opleiding theologie/GPW/Visie en afstuderen/Afstuderen/3. Analyse/Interviews volledig gecodeerd.mx22 - MAXQDA Plus 2022 (Release 22.0.1)

Home Import Codes Memos Variables Analysis Mixed Methods Visual Tools Reports MAXDiction

New Project Open Project Reset Activations Document System Code System Document Browser Retrieved Segments Logbook Teamwork Merge Projects Save Project As Save Anonymized Project As Project from Activated Documents External Files Archive Data

Code System 681

- Profiel
- Beginsituatie
- Leerstijlen
- Soorten behoeften
 - Fysiologische behoeften
 - Lichamelijk (on)gemak
 - Lichamelijk (on)g...
 - Eten en drinken
 - Lichamelijke bepe...
 - Behoeftte aan pauze
 - Temperatuur
 - Goede ruimte
 - Online onderwijs
 - Reistijd
 - Ventilatie van ond...
 - Behoeftte aan veiligheid
 - Duidelijke en toegank...
 - Grote vs. kleine gr...
 - Je veilig voelen
 - Flexibel kunnen d...
 - Goede kennisgevi...
 - Aanmeldingsproc...
 - Anders kunnen zijn
 - Aansluiting vinde...
 - Helder en duidelij...
 - Gevoel van vrijheid
 - Prettige sfeer
 - Sociale behoeften
 - Sociale onderwijsvor...
 - Sociaal leren - alg...
 - Samenwerkend le...
 - Ruimte om elkaar ...
 - Sociaal leren - op ...
 - Liever alleen leren
 - Sociaal leren - do...
 - Sociaal leren - bel...
 - Sociaal leren - obs...
 - Behoeftte aan erkenning e...
 - Onderwijsvormen die ...

Document Browser: Interview - (175 Paragraphs)

113 Behoeftte aan erkenning en waardering

114 Kernwoorden: onderwijsvormen die goed aansluiten

115 Beginvraag: Vind je het belangrijk dat onderwijs in de VEZ goed aansluit bij waar je nu bent in je kennisniveau en geloofsgroei?

116 Ja, dat vind ik heel belangrijk. Bijvoorbeeld het Leerhuis onderwerp over omgaan met moslims, ook geestelijk gezien, dat kon ik dan goed toepassen op de Syrische vluchtelingen in mijn buurt. Je wilt die mensen zich toch welkom voelen. En zij hebben het heel veel over religie, dus we konden veel over het geloof praten.

117 Zo ja, waarom?

118 Zoals in dit geval, is het fijn om het onderwijs toe te kunnen passen op praktische, alledaagse situaties. Het helpt ook met actuele situaties, dan denk ik bijvoorbeeld aan de voorlichting over je laten vaccineren.

119 En waar heb je op dit vlak behoefte aan?

120 Praktische, alledaagse thema's.

121 Maatschappelijk relevante thema's.

122 Er moeten dan wel meerdere kanten/standpunten belicht worden. Zo vond ik de vaccinatie-voorlichting vrij eenzijdig, dan haken mensen denk ik wel af. Maar dat is natuurlijk een heel moeilijk thema.

123 En als het gaat om talentontwikkeling? Zou je daar behoefte aan hebben, dat de VEZ daarbij aansluit?

124 Ja dat moet veel meer. Voorbeeld: ik heb in China gestudeerd en ging daar voor het eerst naar een Afrikaanse kerk. Na afloop bij het koffiedrinken kwam er al gelijk iemand naar me toe en vroeg: leuk dat je er bent, wat kan je? Kun je volgende week meezingen, dansen, stoelen tillen, noem maar op, je kreeg gelijk een taak. Dat is geniaal. Door die taak leer je weer mensen kennen, je voelt je betrokken want je hebt meegewerkt aan het geheel. Dat is echt het lichaam van Christus.

125 In de VEZ hebben denk ik teveel mensen geen taak en worden daar ook niet voor gevraagd. Zelfs al is het maar een heel klein taakje, het gaat om de saamhorigheid en het samen dingen doen, samen die kerk neerzetten. Dan ben ik wel hypocriet, want ik heb zelf ook niet veel taken in de kerk.

126 En jij vindt dit belangrijk en hebt hier ook behoefte aan als het gaat om jouw persoonlijke talentontwikkeling?

Simple Coding Query (OR combination of codes)